

**Canh
bạc
lớn**

On the Edge

The Art of Risking Everything

Copyright © 2024 by Nate Silver

All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form.

This edition published by arrangement with Penguin Press, an imprint of Penguin Publishing Group, a division of Penguin Random House LLC.

CANH BẠC LỚN

Nghệ thuật kiểm soát rủi ro để thành công trong thời đại bất định

Bản quyền tiếng Việt © Công ty Cổ phần Sách Alpha, 2024

Alpha Books – Better Knowledge, Better Success

Thương hiệu sách Quản trị kinh doanh số 1 thị trường

Alpha Books không chỉ xuất bản sách – chúng tôi đồng hành kiến tạo tri thức quản trị và kinh doanh, khơi dậy nội lực Việt từ tinh hoa thế giới

Không phần nào trong xuất bản phẩm này được phép sao chép hay phát hành dưới bất kỳ hình thức hoặc phương tiện nào mà không có sự cho phép trước bằng văn bản của Công ty Cổ phần Sách Alpha. Chúng tôi luôn mong muốn nhận được những ý kiến đóng góp của quý vị độc giả để sách ngày càng hoàn thiện hơn.

Biên mục trên xuất bản phẩm của Thư viện Quốc gia Việt Nam

Silver, Nate

Canh bạc lớn : Nghệ thuật kiểm soát rủi ro để thành công trong thời đại bất định / Nate Silver ; Dịch:

Bùi Thu Hà, Nguyễn Thu Vân. – H. : Thế giới ; Công ty Sách Alpha, 2026. – 592 tr. ; 24 cm

Tên sách tiếng Anh: On the edge : The art of risking everything

ISBN 978-632-02-1218-7

1. Tâm lý học 2. Tri giác 3. Cờ bạc 4. Cá cược

153.75 – dc23

TGF0751p-CIP

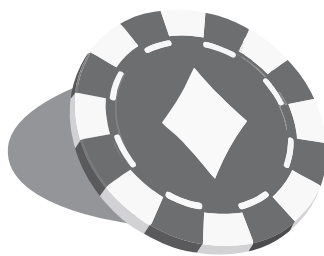
Góp ý về sách, liên hệ về bản thảo và bản dịch: publication@alphabooks.vn

Liên hệ hợp tác về nội dung số: chuyendoiso@alphabooks.vn

Liên hệ hợp tác xuất bản & truyền thông trên sách: htxb@alphabooks.vn

Liên hệ dịch vụ tư vấn, đại diện & giao dịch bản quyền: copyright@alphabooks.vn

Canh bạc lớn

Đánh cược tương lai nhân loại

Quý đầu cơ

Nghệ thuật
kiểm soát
rủi ro để
thành công
trong
thời đại
bất định

Tác giả của
*Tín hiệu và
độ nhiễu*

Tỷ phú công nghệ

Các tay poker

Nate Silver

Bùi Thu Hà & Nguyễn Thu Vân dịch

On the Edge

alpha
books

NHÀ XUẤT BẢN
THẾ GIỚI

HỘI ĐỒNG CỐ VẤN XUẤT BẢN

Đoàn Đức Thuận – Phó Viện trưởng
Viện Nghiên cứu Chiến lược Thương hiệu
và Cạnh tranh (BCSI)

Trần Hồng Quang
CEO HQBC Consulting & Investment

Nông Vương Phi
CEO Công ty Phi&P

Nguyễn T. Quỳnh Trang
Phó Chủ tịch CSMO

TS. Ngô Công Trường
Nhà sáng lập Công ty Tư vấn và Giáo dục
J&P Global

Lê Quốc Vinh
Chủ tịch LeBros

Nguyễn Đình Thành
Đồng sáng lập Elite PR School

Lê Hồng Phúc – Phó Chủ tịch Hội
các Nhà QTDN Việt Nam
Chủ tịch CLB Nhân sự Việt Nam

Phan Minh Thu
Chuyên gia Phát triển Thương hiệu
Trưởng ban Nội dung CSMO miền Bắc

Nguyễn Cảnh Bình
Chủ tịch HĐQT Alpha Books

ĐỘI NGŨ TRIỂN KHAI ALPHA BOOKS

Phụ trách sản xuất: Bùi Hà – Đặng Ly
Điều phối viên: Đặng Ly
Thiết kế bìa: ducchien_
Trình bày: Mỹ Mây

Thư ký xuất bản: Thủy Nguyễn
Bản quyền: Xuân Hồng
Phụ trách marketing: Chu Đức Tấn

MỤC LỤC

DẪN NHẬP: Động lực	7

0	Lời giới thiệu	11

Phần 1: Cờ bạc

1	Tối ưu hóa	50

2	Nhận thức.....	101

3	Tiêu dùng.....	164

4	Cạnh tranh.....	211

THỜI GIAN NGHỈ GIỮA HIỆP

13	Nguồn cảm hứng: 13 thói quen của những người chấp nhận rủi ro và thành công vượt trội.....	269

Phần 2: Rủi ro

5	Gia tốc	304
6	Ảo tưởng.....	370
7	Định lượng	421
8	Tính toán sai.....	473
∞	Kết thúc.....	501
1776	Nền tảng.....	571
LỜI CẢM ƠN, PHƯƠNG PHÁP VÀ NGUỒN TƯ LIỆU		585

DẪN NHẬP

Động lực

Tôi chắc rằng nhiều người trong các bạn biết đến tôi qua những phân tích về các cuộc bầu cử ở Mỹ. Nhưng có một điều hẳn là các bạn chưa biết: khi bàn luận về các vấn đề chính trị, tôi luôn có cảm giác như con cá mắc cạn.

Trước khi viết về chính trị hay xây dựng mô hình dự đoán bầu cử, tôi chơi poker chuyên nghiệp. Và đến giờ tôi vẫn luôn cảm thấy thoải mái trong sòng bạc hơn khi góp mặt tại một hội nghị chính trị. Danh bạ điện thoại của tôi có số liên hệ của hàng chục cao thủ poker nhưng chỉ đôi ba người trong giới chính khách hay chính quyền mà thôi. Thực tế, ngay cả quyết định thành lập FiveThirtyEight – trang phân tích dữ liệu mà tôi sáng lập năm 2008 và gắn bó đến năm 2023 – cũng là hệ quả bất ngờ của một đạo luật mà Quốc hội thông qua, chấm dứt ba năm sự nghiệp poker chuyên nghiệp của tôi.

Với cuốn sách này, tôi đang quay về xuất phát điểm của mình. Ba năm qua, tôi đã đắm chìm trong một thế giới mà tôi gọi là *Dòng sông*¹. “Dòng sông” là hệ sinh thái rộng lớn của những người đồng quan điểm, từ những tay chơi poker cược thấp chỉ muốn kiếm vài đồng, cho đến những ông trùm tiền mã hóa và tỷ phú đầu tư mạo hiểm. Đây vừa là một lối tư duy, vừa là một lối sống. Không nhiều người thực sự biết về

---

1. Nguyên văn: “River”, có lẽ tác giả lấy từ một thuật ngữ trong poker được gọi là “vòng river”.
(Chú thích của Ban biên tập tiếng Việt – BBT)

Dòng sông, nhưng họ nên biết. Đa số cư dân của Dòng sông không giàu có hay quyền lực, nhưng những người giàu có và quyền lực nhiều khả năng thuộc Dòng sông hơn nhóm dân cư còn lại.

Nhìn vào những diễn biến xã hội trong thời gian tôi viết cuốn sách này – những bê bối gian lận trong giới poker; bước chuyển của Elon Musk từ người tiên phong phóng tên lửa thành kẻ thích phát ngôn gây tranh cãi trên X; cú tự hủy ngoạn mục của Sam Bankman-Fried¹ – bạn có thể cho rằng Dòng sông đã trải qua vài năm đầy sóng gió. Nhưng đoán xem: Dòng sông vẫn đang thắng thế. Thung lũng Silicon và Phố Wall tiếp tục thâu tóm ngày càng nhiều tài sản. Las Vegas vẫn thu về ngày càng nhiều tiền bạc. Trong một thế giới không còn được kiến tạo bằng nguồn lực con người mà bởi các thuật toán máy móc, thì những ai hiểu rõ các thuật toán ấy sẽ nắm trong tay quân át chủ bài.

Trong quá trình viết cuốn sách này, tôi đã thực hiện khoảng 200 cuộc phỏng vấn chính thức, chủ yếu với các cư dân của Dòng sông, nhưng cũng có cả những nhà phê bình và quan sát bên ngoài. Ngoài ra, còn vô số cuộc trò chuyện không chính thức, đôi khi tại các bàn poker, sự kiện thể thao hay bên bàn rượu – những kiểu trò chuyện mà tôi đã quen. Đến mức bạn bè thường đùa rằng tôi liên tục bay đến Las Vegas, Nam Florida, California và Bahamas là “vì mục đích nghiên cứu”. Nhưng đó mới chính là nơi Dòng sông diễn ra chứ không phải trong giảng đường đại học hay những tòa nhà chính phủ.

Trải nghiệm thực tế của tôi cũng khá phong phú. Tôi từng chơi poker với các tỷ phú và đạt được thành công nhất định trong các giải đấu, có thời điểm vươn lên nhóm 300 người chơi dẫn đầu bảng xếp hạng các tay chơi poker toàn cầu (Global Poker Index) và cán đích ở

---

1. Tức Samuel Benjamin Bankman-Fried (sinh ngày 5/3/1992), thường được gọi là SBF, một doanh nhân người Mỹ đã bị kết tội gian lận và các tội danh liên quan vào tháng 11 năm 2023. Bankman-Fried là người sáng lập sàn giao dịch tiền mã hóa FTX với phạm vi hoạt động toàn cầu thông qua hơn 130 chi nhánh quốc tế, và từng được ca ngợi như một “gương mặt đại diện” cho ngành này. (BBT)

hạng 87 trong số hơn 10.000 người tham dự sự kiện chính của giải vô địch poker thế giới năm 2023 (World Series of Poker Main Event). Tôi cũng tự học và trở thành tay cá cược thể thao tạm ổn, đặt cược gần 2 triệu đô la. Dù chỉ thu về lợi nhuận khiêm tốn, tôi vẫn đủ để trở thành mối đe dọa khiến DraftKings cùng một số nhà cái lớn khác ở Mỹ gần như cấm tôi đặt cược khoản tiền đáng kể, trong khi quảng cáo của họ lại tràn ngập trên các sân vận động thể thao và màn hình tivi khắp nước Mỹ.

Sứ mệnh của tôi là trở thành một hướng dẫn viên thân thiện, hiểu biết – và đôi khi có phần khiêu khích – dẫn bạn khám phá Dòng sông. Những người trong Dòng sông tin tưởng cho phép tôi kể câu chuyện của họ vì, thành thật mà nói, tôi là một phần của họ. Về cơ bản, lối suy nghĩ của họ cũng chính là lối suy nghĩ của tôi.

Nhưng tôi cũng hy vọng tôi có thể chỉ ra một số thiếu sót trong lối suy nghĩ của họ. Vì nếu bạn cho phép tôi nói một câu sáo rỗng, thì Dòng sông không chỉ toàn niềm vui và những cuộc chơi. Những hoạt động mà tất cả đều công nhận là cờ bạc như blackjack (xì dách), máy đánh bạc, đua ngựa, xổ số, poker và cá cược thể thao, thực chất chỉ là phần nổi của tảng băng chìm. Về bản chất, chúng không khác gì việc giao dịch quyền chọn cổ phiếu hay các token tiền mã hóa, hoặc đầu tư vào các startup công nghệ mới. Dòng sông có vô số nhánh nhỏ và ngóc ngách, và không phải cư dân Dòng sông nào cũng tự nhận mình là dân cờ bạc. Nhưng có rất nhiều điểm chung giữa các khu vực khác nhau của Dòng sông, cũng như vô số mối liên kết giữa những con người ở các lĩnh vực khác nhau: những nhà quản lý quỹ phòng hộ chơi poker, những tay cá cược thể thao trở thành doanh nhân khởi nghiệp, những tỷ phú tiền mã hóa giao du với các triết gia Oxford – những người đang tiếp cận việc nghiên cứu thân phận con người bằng phương pháp toán học.

Dòng sông cũng có một bộ quy tắc các tư tưởng và khái niệm làm nền tảng cho hầu hết các hoạt động của nó, từ lý thuyết trò chơi, điểm cân bằng Nash, đến giá trị kỳ vọng và lợi ích cận biên. Về bản chất,

phần lớn những khái niệm này không quá phức tạp, nhưng chúng có thể liên quan đến vô số biệt ngữ và tham chiếu chuyên ngành. Nếu bạn nghe thấy một cư dân Dòng sông nói về việc “cập nhật các ưu tiên của họ” hay “điều chỉnh mức cược” hay bông đùa về những chiếc kẹp giấy, thì tất cả đều thuộc về bộ quy tắc đó. Nếu bạn sẵn lòng tìm hiểu thứ ngôn ngữ này – xin lỗi nhé, dù bạn có không học, thì họ vẫn sẽ sử dụng nó để trò chuyện với nhau bên cạnh bạn, giống như một cặp đôi tại bữa tiệc tối bàn tán về món ăn của bạn bằng thứ tiếng mà họ biết chắc là bạn không hiểu. Tôi sẽ gắng hết sức có thể để dạy bạn về thứ ngôn ngữ ấy.

Vậy nên hãy thắt dây an toàn, mang theo vài đồng để chơi bạc nếu bạn hứng thú – đừng nói với ai nhé, nhưng ở cuối xe có sòng poker đấy – và chúng ta cùng bắt đầu thôi.

Lời giới thiệu

Khách sạn & Sòng bạc Seminole Hard Rock ở Hollywood, Florida có một hộp đêm, 7 hồ bơi, 14 nhà hàng, một tiểu cảnh thác nước trong nhà cao chừng nửa mét, hàng chục món đồ lưu niệm lấp lánh của các huyền thoại nhạc rock & roll, 200 bàn chơi, 1.275 phòng nghỉ, 3.000 máy đánh bạc và một tòa khách sạn hình cây đàn guitar sáng lấp lánh, chiếu những chùm sáng xanh neon lên cao hơn 6.000 mét trên trời.

Giống như hầu hết các sòng bạc và như bao thứ khác ở Nam Florida, Hard Rock được thiết kế để đánh thức mọi giác quan và khiến bạn quên đi những do dự của mình. Hãy thử hình dung về một sòng bạc. Nếu chưa từng đến một nơi như Hard Rock hay Wynn ở Las Vegas, có lẽ bạn sẽ nghĩ đến một “nhà kho” tối tăm, ngập mùi thuốc lá với những dãy máy đánh bạc kêu tí tít, lộn xộn như một mê cung. Quả thật, đó có thể là một trong những chốn ảm đạm nhất quả đất. Nhưng ở những khu nghỉ dưỡng cao cấp như Hard Rock, vào giờ cao điểm, bầu không khí lại vô cùng *sôi động*. Hiếm có nơi nào ở Mỹ thu hút được đa dạng thành phần xã hội đến thế. Những người trưởng thành ở đủ loại lứa tuổi, chủng tộc, giai cấp, dân tộc và khuynh hướng chính trị. Từ những người già hy vọng trúng độc đắc ở máy đánh bạc, các nhóm thanh niên hò hét bên nhau, đến những người tham dự hội nghị của

những hiệp hội kinh doanh hạng xoàng đang cố khóa lấp sự gượng gạo bằng rượu và trò blackjack – tất cả đều tụ hội tại đây.

Trong quá trình viết cuốn sách này, tôi đã dành rất nhiều thời gian tại các sòng bài. Không cần nói cũng biết, ngay cả những thứ hào nhoáng nhất cuối cùng cũng trở nên nhàm chán. Đôi khi tôi có cảm giác mình như một tay thợ chụp ảnh cưới: tất cả cặp đôi đều đang tận hưởng khoảnh khắc rực rỡ nhất đời mình, ngày trọng đại của đời họ; còn tôi thì đã thuộc lòng mọi mô-típ, mọi kiểu nhân vật lặp đi lặp lại – gã thanh niên cố giấu bạn bè chuyện mình đang vung tay quá trán ở bàn xúc xắc; hội bạn thân trong tiệc chia tay đời độc thân giành nhau vị trí nổi bật nhất khi một anh chàng điển trai lướt qua; hay đôi vợ chồng dễ mền từ Nebraska đang có một đêm đáng nhớ với trò blackjack, rồi nường sạch số tiền đã thắng cược, thậm chí nhiều gấp đôi ban đầu.

Đó là tháng Tư năm 2021. Tôi có mặt ở Florida để tham dự giải poker thường niên Seminole Hard Rock Poker Showdown, giải đấu poker quy mô lớn đầu tiên tại Mỹ kể từ khi đại dịch bùng phát. Dù thích hay không, tôi cũng đã cẩn trọng tránh xa những không gian kín đông người cho đến khi được tiêm vắc-xin COVID-19. Tôi thậm chí không đặt chân lên máy bay kể từ sau chuyến bay ngày 11 tháng Ba năm 2020, khi mà giữa hành trình thì tôi hay tin Tom Hanks mắc COVID, NBA tạm ngừng mùa giải, tổng thống Trump đóng cửa đường bay từ châu Âu – và tôi cùng các hành khách khác đã hạ cánh xuống một thế giới rủi ro hơn nhiều.

Nhưng giờ đã là một năm sau đó, và đã đến lúc chơi bạc lại được rồi. Nhìn vào đám đông tại Hard Rock, có vẻ không ít người có cùng suy nghĩ với tôi. Dù nổi tiếng là có tinh thần dám chơi dám chịu, nhưng hầu hết các sòng bạc đã đóng cửa trong những ngày đầu của đại dịch. Ngay cả Đại lộ Las Vegas – nơi mà tôi luôn nghĩ rằng sẽ hoạt động ngay cả trong thảm họa hạt nhân – cũng ngừng hoạt động suốt hai tháng rưỡi. Trong giai đoạn này, doanh thu sòng bạc trên khắp nước Mỹ sụt giảm tới 96% so với cùng kỳ năm trước.

Nhưng họ đã trở lại đầy mạnh mẽ. Giữa nỗi lo âu vì số lượng các ca tử vong cao chưa từng có vì COVID và sự buồn chán do thiếu vắng tương tác xã hội chưa từng có tiền lệ, thái độ “YOLO” (You Only Live Once – Bạn chỉ sống một lần) của người Mỹ bùng nổ, thể hiện trong đủ mọi hình thức – từ những màn bắn pháo hoa trái phép, những vụ tai nạn giao thông đến bong bóng tiền điện tử. (Giá Bitcoin đã tăng gần gấp 10 lần chỉ trong một năm sau khi WHO tuyên bố COVID-19 là đại dịch toàn cầu.) Và thế là vào tháng Tư năm 2021 – ngay cả khi trường học tại nhiều vùng của nước Mỹ vẫn đóng cửa – các sòng bạc đã thu về con số choáng váng: 4,6 tỷ đô la doanh thu từ tiền đánh bạc của khách hàng, tăng 26% so với cùng kỳ hai năm trước, thời điểm trước đại dịch.

Các tay chơi poker cũng đổ về Hard Rock với số lượng áp đảo. Tháng Tư năm 2019, lần tổ chức cuối cùng của giải đấu này trước đại dịch, có 1.360 người tham gia – một con số đáng ngưỡng mộ. Nhưng giải đấu năm 2021 đã thu hút lượng người tham dự cao gấp đôi – 2.482 người – bất chấp đại dịch vẫn đang hoành hành và lệnh cấm di chuyển ảnh hưởng đến phần lớn cộng đồng poker. Thực tế, con số này có thể còn cao hơn nữa: nhu cầu cao đến mức họ phải xếp hàng nhiều giờ chỉ để đóng 3.500 đô la tiền lệ phí và đăng ký chỗ. Dù vậy, đây vẫn là giải đấu có số lượng người tham gia lớn nhất trong lịch sử của World Poker Tour, đơn vị tổ chức sự kiện này. Và cũng cực kỳ hợp cảnh, người giành chiến thắng chung cuộc là Brek Schutten, một y tá điều trị tích cực (ICU) đến từ Grand Rapids, Michigan, người đã dành không ít thời gian làm việc trong các khu cách ly COVID.

Chúng tôi đã chơi trong những điều kiện khá bất thường. Có quy định bắt buộc đeo khẩu trang, mà tôi đã cho rằng sẽ là một thảm họa nếu thực thi – dân chơi poker vừa cá tính vừa nóng nảy, không phải kiểu người dễ dàng tuân thủ yêu cầu. Nhưng hầu hết bọn họ đều quá đổi vui mừng khi được ngồi lại vào bàn poker nên cũng chỉ có vài lời phàn

nàn¹. Một trở ngại lớn hơn là giải pháp phòng chống COVID nửa vời: mỗi bàn poker đều được lắp tạm bợ những tấm vách ngăn bằng mica hình bát giác. Điều này mang đến một tình huống thú vị: mỗi khi một người chơi bị loại, nhân viên sòng bạc lại đến lau chùi phần vách ngăn bên phía họ, phát ra những tiếng kìn kít đầy tiếc nuối, trông chẳng khác gì cảnh một cậu nhóc cần mẫn lau sạch mồ hôi trên sân trong giải NBA sau khi một tiên phong xui xẻo bị Giannis Antetokounmpo² úp rổ.

Tuy vậy, những tấm mica này phản chiếu hình ảnh méo mó hết như những tấm gương trong nhà cười, khiến việc quan sát đối thủ trở nên khó khăn. Tất nhiên, nếu thực sự tập trung, tôi vẫn có thể nhìn rõ những người chơi khác. Nhưng trái với suy nghĩ của nhiều người, trong poker, dấu hiệu hiếm khi lộ ra khi bạn nhìn chăm chăm vào đối thủ để có thể “đọc vị” họ. Thay vào đó là những chi tiết tinh vi nằm ở ranh giới giữa ý thức và vô thức: một cú lắc nhẹ cổ tay, nhịp tim chợt nhanh hơn, một đối thủ mà bạn đang liếc mắt theo dõi đột nhiên ngồi thẳng lưng lên sau khi thoáng nhìn qua bài của mình. (Khả năng cao là họ đang có quân bài mạnh.) Poker *chủ yếu* là một trò chơi mang tính toán học, nhưng lợi thế của người chơi lại rất mong manh, nên bạn sẽ phải tận dụng bất kỳ tín hiệu nào để có thể nắm bắt được.

Những tấm mica, khẩu trang và việc đã lâu không ở chốn đông người khiến tôi cảm thấy như mình đang chơi poker dưới nước. Cơ thể đã phản bội tôi. Tôi không chỉ cảm nhận rõ nhịp tim dồn dập khi phải ra quyết định quan trọng, mà nhiều lúc, tay còn run lên khi đặt cược, một điều gần như chưa từng xảy ra và cũng không lặp lại sau này. Khi cùng huấn luyện viên poker của mình xem lại một vài ván đấu – phải, tôi có huấn luyện viên poker, giống như một số người thuê huấn luyện viên thể

---

1. Sự kiện nhấn này sẽ sớm bốc hơi và đến cuối năm đó, những tranh luận không ngớt về việc đeo khẩu trang cùng các quy định về tiêm vắc-xin đã diễn ra sôi nổi trên các bàn poker. (Chú thích của tác giả. Từ đây về sau, những chú thích không ghi gì thêm là của tác giả.)

2. Tức Giannis Sina Ugo Antetokounmpo (sinh ngày 6 tháng 12 năm 1994), cầu thủ bóng rổ chuyên nghiệp người Hy Lạp, đang thi đấu tại Giải bóng rổ Nhà nghề Mỹ (NBA). (BBT)

hình vậy – hầu hết cho thấy tôi đã chơi quá tay, suy nghĩ quá nhiều, như thể đang cố gắng bù đắp cho một năm lỡ dở vì đại dịch. Theo cơ sở dữ liệu Hendon Mob Poker, tôi đứng ở vị trí 161 trong giải đấu và mang về 7.465 đô la, nhưng thực ra trong chuyến đi này, tôi bị lỗ.

Tuy vậy, đó vẫn là một trải nghiệm tuyệt vời. Sau năm bầu cử 2020 đầy cô lập – vì tôi làm việc từ xa do đại dịch, và cũng vì những lý do mà tôi sẽ giải thích sau, tôi luôn cảm thấy những năm bầu cử tổng thống thật xa lạ – tôi lại cảm thấy được chào đón trong thế giới poker. Thậm chí, World Poker Tour còn gửi lời chúc mừng tôi từ tài khoản @WPT, điều mà họ không thường làm với một kẻ về đích ở vị trí 161.

Có lẽ vào thời điểm đó, tôi chưa nhận ra, nhưng giải đấu này đã mang đến cho tôi những nhận thức đầu tiên về việc viết cuốn sách này. Một trong số đó là có điều gì đó quan trọng đang diễn ra, và nó vượt ra ngoài phạm vi của poker. Chính việc giải đấu thu hút số lượng người chơi kỷ lục dường như mang ý nghĩa lớn hơn, mọi người quá háng hái “trở lại bình thường” trong một môi trường siêu thực và rõ ràng không hề an toàn trước COVID như sòng bạc. Mỗi người có một mức độ chấp nhận rủi ro khác nhau, nhưng họ thường ít bộc lộ điều đó ra ngoài. Nếu người đứng trước tôi trong hàng thanh toán ở siêu thị dự định dành buổi tối cuộn tròn trong chăn và xem Netflix, còn người phía sau lại lên kế hoạch cho một đêm trắng với rượu mạnh và ma túy tại một câu lạc bộ thoát y, thì tôi cũng chẳng cách nào mà biết được, và thật ra, tôi cũng chẳng quan tâm.

Nhưng COVID đã khiến những lựa chọn rủi ro trở nên công khai, điều ấy thể hiện rõ trên gương mặt chúng ta, cả theo nghĩa bóng lẫn nghĩa đen. Với nhiều người, COVID giống như một miền viễn Tây hoang dã, buộc họ phải cân nhắc được mất trong một bối cảnh chưa từng có tiền lệ, trong khi những chỉ dẫn từ chuyên gia cũng liên tục thay đổi. Khi viết cuốn sách này, tôi nhận thấy con người ngày càng chia rẽ về mức độ chấp nhận rủi ro – và điều đó ảnh hưởng đến mọi thứ, từ việc chúng ta gặp gỡ ai đến cách chúng ta bỏ phiếu. Có lẽ anh

chàng xem Netflix và gã đi câu lạc bộ thoát y còn chẳng mua sắm ở siêu thị đó nữa; anh chàng xem Netflix đã chuyển về vùng quê vì không còn phải đến văn phòng, còn anh chàng đến câu lạc bộ thoát y thì chuyển tới Miami – và rất có thể, chính anh ta đã ngồi đối diện tôi trong giải đấu poker đó.

Tôi muốn cảnh trọng khi nói về điều này. Trong bất kỳ phân phối thống kê nào, ta đều có thể tìm thấy những cá nhân ở hai đầu của đường cong hình chuông, và cuốn sách này tập trung vào những người nằm ở cực bên phải của phổ rủi ro. Tuy nhiên, mức độ chấp nhận rủi ro vẫn là một đặc điểm tính cách chưa được nghiên cứu đầy đủ, và giới học thuật vẫn chưa thống nhất về việc liệu có những người nhìn chung là ưa mạo hiểm hơn, hay họ chỉ chấp nhận rủi ro trong một số lĩnh vực cụ thể. Ví dụ yêu thích của tôi về một người chỉ chấp nhận rủi ro theo lĩnh vực là tiến sĩ Ezekiel Emanuel, thành viên ban cố vấn COVID-19 của tổng thống Biden. Trong một bài xã luận đăng tải vào tháng Năm năm 2022, Emanuel nói rằng ông không ăn uống trong nhà hàng vì lo ngại COVID kéo dài, nhưng đồng thời lại tự hào khoe mình lái mô tô. Đó có vẻ là một lựa chọn rủi ro khá điên rồ. (Tỷ lệ tử vong khi lái mô tô cao gấp khoảng 30 lần so với ô tô chở khách tính trên mỗi dặm đi.) Dù vậy, bản thân tôi cũng có không ít quyết định liên quan đến rủi ro khó mà biện hộ là hợp lý hay nhất quán. Con người vốn phức tạp, ngay trong giới chơi poker cũng có không ít những kẻ mê đồ đen bất chấp và cũng không thiếu những người chơi cực kỳ thận trọng (nit)¹.

Thực tế, hầu hết chúng ta đều cảm thấy có sự mâu thuẫn về mức độ rủi ro mà mình chấp nhận trong cuộc sống. Khi nghiên cứu về rủi ro, một trong những điều hiển nhiên là người trẻ thường mạo hiểm hơn người già. Nhưng điều đó có thể đang thay đổi. Thanh thiếu niên

---

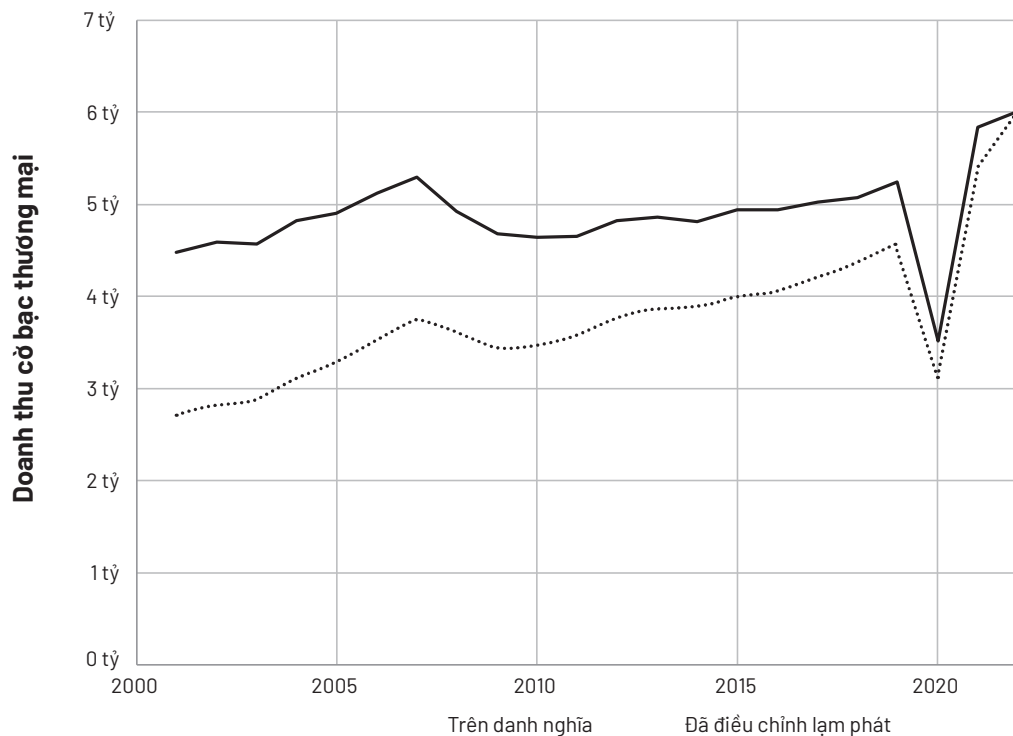
1. “Nit” là một người chơi cẩn trọng hoặc chơi rất chặt chẽ trong poker, nhưng thuật ngữ này cũng có thể chỉ sự ngại rủi ro hoặc keo kiệt ngoài bối cảnh poker. Nếu bạn đến sân bay trước ba tiếng cho một chuyến bay nội địa, thì bạn là một “nit”.

ở Mỹ và nhiều quốc gia phương Tây khác hiện nay có xu hướng ít tham gia vào các hành vi rủi ro hơn thế hệ trước, như sử dụng chất kích thích, uống rượu hay quan hệ tình dục.

Vậy mà, cờ bạc theo đúng nghĩa đen lại đang bùng nổ. Năm 2022, người Mỹ thua khoảng 60 tỷ đô la khi đặt cược tại các sòng bạc hợp pháp và các nền tảng cá cược trực tuyến – một con số kỷ lục ngay cả khi đã tính đến lạm phát. Họ cũng mất khoảng 40 tỷ đô la vào các hình thức cá cược phi pháp, trong vùng xám hoặc chợ đen – và khoảng 30 tỷ đô la vào xổ số bang. Cần làm rõ rằng, đây là số tiền họ đã thua, chứ không phải số tiền họ đặt cược vốn cao hơn khoảng 10 lần. Gộp tất cả các hình thức cờ bạc lại, người Mỹ có lẽ đang đặt cược hơn 1 nghìn tỷ đô la mỗi năm.

Đơn vị tính: đô la Mỹ

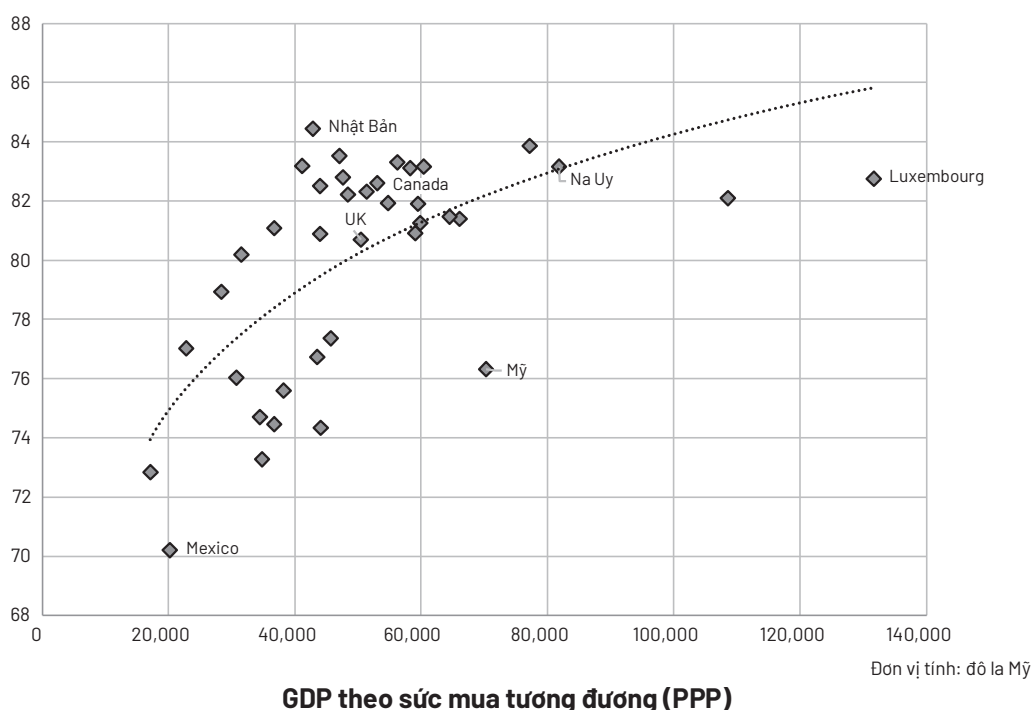
Doanh thu của sòng bạc tại Mỹ đạt đỉnh sau COVID

Còn đây là một điều khiến nhiều người lo ngại hơn: tuổi thọ trung bình của người Mỹ đã chững lại. Thực tế, trong thời kỳ đại dịch, con số này còn giảm, từ 78,8 tuổi năm 2019 xuống còn 76,4 tuổi

năm 2021. Những số liệu về tuổi thọ trong đại dịch có thể gây hiểu nhầm, vì về cơ bản chúng giả định rằng trong tương lai số ca tử vong do COVID sẽ duy trì như hiện tại dù thực tế không phải vậy, và tuổi thọ trung bình đã bắt đầu phục hồi phần nào. Nhưng ngay cả trước đại dịch COVID, tuổi thọ trung bình của nam giới Mỹ cũng đã giảm 0,1 năm, từ 76,4 tuổi vào năm 2014 xuống còn 76,3 tuổi vào năm 2019.

**Tuổi thọ so với GDP theo sức mua tương đương vào 2021
tại các nước thành viên OECD**

Trên thực tế, giờ đây Mỹ đã trở thành một trường hợp ngoại lệ trong số các quốc gia phát triển. Với GDP cao như vậy, lẽ ra tuổi thọ trung bình của người Mỹ phải cao hơn khoảng 5 năm so với thực tế. Nguyên nhân của tình trạng thiếu hụt này rất phức tạp, liên quan đến sự đa dạng của các yếu tố văn hóa, chính trị cũng như mức độ bất bình đẳng cao ở Mỹ. Nhưng chúng cũng phần nào phản ánh việc người Mỹ có xu hướng chấp nhận rủi ro cao hơn – chúng tôi lái xe tốc độ cao hơn, sử dụng opioid nhiều hơn, nhiều ca tử vong vì COVID hơn, có nhiều

súng hơn – và ít sẵn lòng đánh đổi tự do hay tăng trưởng kinh tế lấy tuổi thọ cao hơn.

Một nhận thức quan trọng khác mà tôi có được trên chuyến bay từ Florida về nhà là thế giới của những tay chơi poker và những người có tư duy poker – thế giới của những rủi ro có tính toán – chính là nơi tôi thuộc về.

Chuyện này cũng không có gì đáng ngạc nhiên. Khéo nó đã chảy sẵn trong máu của tôi rồi. Bố mẹ tôi không mấy hứng thú với bài bạc hay sòng bạc, nhưng bà nội tôi, Gladys Silver, là một cao thủ chơi bài gin rummy và bridge, nổi tiếng với lối chơi không khoan nhượng: nếu bạn sơ ý để lộ bài, bà sẽ tận dụng triệt để thông tin đó để dạy bạn bài học đắt giá rằng cần phải cẩn thận hơn trong những lần sau. Cụ tôi, Jacob Silver, đã lập nên một xưởng sửa chữa ô tô ở Waterbury, Connecticut, và tổ chức một ván poker định kỳ vào ngày phát lương vào thứ Sáu cách tuần – cho đến khi, theo lời kể của gia đình, vợ của các thợ máy buộc ông phải chuyển từ trả lương bằng tiền mặt sang chi phiếu vì rất nhiều ông chồng tay không trở về nhà. Một cụ khác của tôi, Ferdinand Thrun, lại là một tay phóng hỏa trứ danh, nghĩ ra đủ chiêu trò gian lận bảo hiểm có một không hai mà luật pháp lúc đó chưa có đủ quy định để kết tội. Ferdinand hẳn sẽ là một tay bạc bịp cừ khôi.

Tôi từng chơi poker chuyên nghiệp trong ba năm, từ 2004 đến 2007, vào giai đoạn bùng nổ poker. Đợt bùng nổ poker diễn ra nhờ sự phổ biến ngày càng tăng của poker trực tuyến và nhờ Chris Moneymaker, một kế toán ở Nashville, đã thắng một giải đấu vòng loại trực tuyến để giành suất tham dự sự kiện chính trị giá 10.000 đô la tại giải vô địch poker thế giới (World Series of Poker) năm 2003 – và sau đó giành luôn chức vô địch với giải thưởng 2,5 triệu đô la. Nếu bạn yêu cầu ChatGPT vẽ chân dung một nhân vật chiến thắng WSOP làm dấy lên làn sóng quan tâm đến poker, nó hẳn sẽ tạo ra một người giống như

Moneymaker. Một anh chàng vui vẻ, hơi mũm mĩm, ở độ tuổi gần 30 với một công việc văn phòng nhàm chán, chính xác là kiểu khách hàng mà các trang poker trực tuyến nhắm tới, nguyên mẫu cho mọi nhân viên văn phòng khao khát thoát khỏi không gian chật hẹp của những ô làm việc và trúng giải độc đắc. Số người tham gia sự kiện chính của giải vô địch thế giới đã bùng nổ từ 839 người vào năm Moneymaker vô địch, 2003, lên đến 8.773 người chỉ ba năm sau, tức là năm 2006, phần lớn là những người đã giành suất tham dự qua các giải đấu trực tuyến.

Tôi là một trong những người đã sống trong giấc mơ đó. Tôi sớm quen với lịch sinh hoạt về đêm. Những ván poker hay nhất thường diễn ra lúc đêm khuya, khi đối thủ của bạn ở vào trạng thái say xỉn, thiếu ngủ, hoặc mụ mị vì vừa thắng hoặc thua một khoản tiền lớn. Vì thế, tôi đi làm về, chợp mắt một lát, rồi chơi poker trực tuyến, có khi chơi thâu đêm, rồi lết đến chỗ làm và vật lộn để sống sót qua một ngày làm việc. Hiển nhiên, chuyện này không thể kéo dài, và – khi số tiền tôi kiếm được từ poker vượt xa lương của một tư vấn viên – tôi quyết định bỏ việc trong khoảng sáu tháng để chơi poker toàn thời gian và làm việc cho Baseball Prospectus, một công ty khởi nghiệp về thống kê số liệu bóng chày.

Cuộc sống như thế cũng khá ổn trong vài năm, nhưng như mọi lợi thế trong cờ bạc, nó chẳng bền lâu. Một phần do sự phát triển tự nhiên của trò chơi: cơn bùng nổ poker dần chững lại, trở về trạng thái cân bằng, khi những người chơi thua cuộc hoặc cháy túi, hoặc bỏ cuộc hay chơi giỏi hơn lần lượt loại từng “tay mơ” khác khỏi bàn.

Nhưng một phần khác là do Quốc hội Hoa Kỳ. Cuối năm 2006, Quốc hội do Đảng Cộng hòa kiểm soát đang khát khao một thành tích để lấy lòng khối cử tri “đa phần có đạo đức” trước thêm bầu cử giữa nhiệm kỳ, vì nghị sĩ Mark Foley của Đảng Cộng hòa vừa phải từ nhiệm do gửi tin nhắn khiêu dâm tới các nam thực tập sinh vị thành niên, đã thông qua một dự luật có tên Đạo luật Thực thi Lệnh cấm Cờ bạc Trực tuyến Bất hợp pháp (UIGEA). Đạo luật này không trực tiếp cấm poker trực tuyến, nhưng đặt ra các quy định siết chặt quy trình thanh toán:

ta không thể chơi poker nếu không thể đổi tiền mặt lấy chip. Một số trang web đóng cửa với người chơi Mỹ, số khác vẫn hoạt động, nhưng vì vấn đề pháp lý và những rào cản ngày càng lớn trong việc nạp và rút tiền, những tay mơ dần tránh xa poker, khiến cuộc chơi trở nên khó thắng hơn hẳn.

Dù vậy, vẫn có một điểm sáng: UIGEA đã khơi dậy mối quan tâm của tôi đến chính trị. Dự luật này được lồng ghép vào một văn bản luật hoàn toàn không liên quan về an ninh nội địa và được thông qua ngay trước kỳ nghỉ của Quốc hội trước thềm bầu cử giữa nhiệm kỳ. Đó là một nước đi mờ ám, và do gần như mất kế sinh nhai vì nó, tôi muốn những người chịu trách nhiệm về nó cũng phải mất việc. Và quả đã như thế: Đảng Cộng hòa để mất cả Hạ viện lẫn Thượng viện, bao gồm chiếc ghế của Jim Leach, nghị sĩ bang Iowa và là người đảm trách chính của UIGEA, chấm dứt nhiệm kỳ 30 năm của mình một phần do những người chơi poker đã góp tiền ủng hộ đối thủ của ông.

Vì phải chật vật kiếm tiền khi các bàn chơi poker ngày càng ít đi, khoảng sáu tháng sau, tôi bỏ poker. Với mối quan tâm mới về chính trị và quỹ thời gian rảnh rỗi hơn nhiều, vào năm 2008 tôi đã lập ra FiveThirtyEight. Nghe có vẻ khoe khoang, nhưng FiveThirtyEight quả thực đã bùng nổ, từ vài trăm lượt đọc mỗi ngày lên tới hàng trăm nghìn lượt vào ngày bầu cử năm đó. Chẳng mấy chốc, đã có hàng chục triệu độc giả truy cập; đến năm 2016, theo thống kê của Chartbeat, trang dự báo bầu cử FiveThirtyEight thậm chí còn trở thành nội dung thu hút nhất trên internet.

Giá trị kỳ vọng: Điều gì tách biệt cộng đồng Dòng sông với phần còn lại của thế giới

Nhưng khi có hàng chục triệu người xem dự báo của bạn, thì có một vấn đề: rất nhiều người trong số họ không hiểu nó. Một mô hình dự báo bầu cử theo xác suất – ví dụ, dự báo rằng thượng nghị sĩ Đảng Dân

chủ Mark Kelly có 66% cơ hội tái đắc cử ở Arizona – là sản phẩm của một lối tư duy rất đặc thù. Điều này vô cùng tự nhiên trong thế giới của một cựu poker chuyên nghiệp như tôi, nhưng lại hoàn toàn xa lạ với nhiều người khác.

Ngày 8 tháng Mười một năm 2016, mô hình thống kê của tôi trên FiveThirtyEight dự đoán Hillary Clinton có 71% cơ hội đắc cử tổng thống, còn Donald Trump có 29%. Thực ra, vào thời điểm đó, con số 29% này của Trump thậm chí còn được xem là cao. Các mô hình thống kê khác đánh giá cơ hội của Trump chỉ từ 15% xuống chưa đầy 1%. Trong khi thị trường cá cược đặt tỷ lệ này ở mức khoảng 1/6 (tức 17%). Và như chúng ta đều biết, Trump đã thắng, bằng cách quét sạch nhiều bang dao động ở Vành đai Rỉ sét.

Phản ứng của nhiều người trong giới chính trị trước dự báo này là: “Nate Silver đúng là một thằng ngu.” Nhưng từ góc nhìn của tôi, và của những người trong Dòng sông – tập hợp các tay cá cược lão luyện và những người có cùng tư duy mà tôi đã nhắc đến trong phần Dẫn nhập – thì đây lại là một dự báo cực kỳ tốt. Lý do rất đơn giản: nếu bạn đặt cược theo dự báo này, bạn sẽ thắng lớn. Nếu một mô hình dự đoán cơ hội chiến thắng của Trump là 29%, nhưng thị trường cá cược chỉ xác định là 17%, thì nước đi đúng đắn là cược mạnh vào Trump. Cứ mỗi 100 đô la đặt vào Trump, bạn có thể kỳ vọng kiếm được 74 đô la lợi nhuận.

Nói cho rõ, tôi đã bầu cho Clinton. Có rất nhiều người sẵn lòng khuyên bạn nên bỏ phiếu cho ai. Nhưng công việc của tôi là đánh giá cục diện, nói đúng hơn là cho bạn biết nên đặt cược thế nào. Hoặc ít nhất, đánh giá xác suất một cách khách quan. Trong cộng đồng Dòng sông, chúng tôi gọi dự báo này của tôi là +EV, tức là “giá trị kỳ vọng dương” – kết quả trung bình mà bạn có thể kỳ vọng đạt được trong dài hạn. Ví dụ trong trường hợp này, giá trị kỳ vọng (EV) được tính như sau:

$$(0,71 \times -\$100) + (0,29 \times +\$500) = +\$74$$

Tức là, 71% khả năng là Clinton thắng và bạn mất 100 đô la đặt cược. Nhưng 29% khả năng Trump thắng và bạn được trả theo tỷ lệ 5 ăn 1¹, biến khoản cược 100 đô la thành 500 đô la lợi nhuận. Đó là một kèo tốt, rất tốt nữa là khác. Dân cá cược thể thao thường chỉ mong kiếm được lợi nhuận kỳ vọng từ 2 đến 5% cho mỗi lần đặt cược. Thị trường chứng khoán có mức lợi nhuận kỳ vọng khoảng 8% mỗi năm sau khi điều chỉnh theo lạm phát. Còn với kèo Trump này, bạn có thể kỳ vọng lợi nhuận tới 74% trên mỗi đô la bỏ ra.

Giá trị kỳ vọng (EV) là một khái niệm nền tảng trong lối tư duy của cộng đồng Dòng sông, đến mức cuộc bầu cử năm 2016 đã trở thành phép thử để xác định ai thuộc về “bộ lạc” này và ai không. Trong khi một số người tức điên lên với tôi, thì những người khác lại phấn khích vì có thể dùng dự báo của FiveThirtyEight để đặt cược và thắng lớn. (Thỉnh thoảng, tôi vẫn được mấy tay chơi poker mời ăn tối bằng số tiền họ kiếm được nhờ các dự báo của tôi vào năm 2016 và những năm khác.)

Có thể lối tư duy này nghe rất xa lạ với bạn. Không sao cả. Chúng ta mới chỉ bắt đầu hành trình thôi. Và còn nhiều khúc mắc mang tính triết học cần làm rõ. Chẳng hạn, một kết quả “trung bình” có ý nghĩa gì trong bối cảnh một sự kiện dường như chỉ xảy ra một lần như cuộc bầu cử năm 2016? Nhưng tôi muốn bạn hiểu rằng rất nhiều doanh nghiệp và nhân vật quyền lực đều tư duy theo kiểu giá trị kỳ vọng – và xét về lâu dài, họ thắng nhiều hơn thua. Những tập đoàn như Seminole Gaming, công ty quản lý hệ thống Hard Rock, thu về hàng tỷ đô la mỗi năm, phần lớn đến từ những người không hiểu gì về EV.

Vì thế đầu tiên, tôi muốn giúp bạn bắt đầu suy nghĩ theo hướng xác suất. Một luận điểm quan trọng trong cuốn sách đầu tiên của tôi,

---

1. Giá thị trường thể hiện xác suất thắng là 1 trên 6 (17%) đồng nghĩa với việc tỷ lệ cược là 5 ăn 1 theo hướng bất lợi.

The Signal and the Noise (Tín hiệu và độ nhiễu)¹, là các dự báo theo xác suất thể hiện sự khiêm tốn chứ không phải ngạo mạn. Bởi thế giới này vô cùng phức tạp. Những xáo trộn nhỏ có thể dẫn đến những tác động khổng lồ, từ vụ ám sát Franz Ferdinand đến chuỗi sự kiện nào đó ở Trung Quốc đã tạo ra SARS-CoV-2. Đôi khi, toàn bộ tiến trình lịch sử có thể rẽ hướng chỉ vì những sự kiện gần như ngẫu nhiên, như thiết kế khó hiểu của “lá phiếu cánh bướm” ở hạt Palm Beach, Florida, khiến một số cử tri vô tình bầu cho Pat Buchanan và có lẽ đã khiến Al Gore mất cơ hội trong cuộc bầu cử tổng thống năm 2000. Hãy thử chơi hàng nghìn ván poker, theo dõi hàng trăm trận đấu thể thao khi có tiền, hoặc đầu tư vào hàng chục công ty khởi nghiệp, và bạn sẽ nhanh chóng nhận ra: giữa những thăng trầm của số phận và sự hiểu biết còn hạn chế của chúng ta về thế giới, chỉ cần đoán đúng một phần thôi cũng đã khó rồi. Và xác suất thường là công cụ tốt nhất mà ta có.

Nhưng còn hơn thế nữa. Những tay chơi poker, nhà giao dịch và người xây dựng mô hình đều coi thế giới là một hệ thống phức tạp, ngẫu nhiên và bất ngờ. Chúng tôi vật lộn để giành từng phần trăm lợi thế nhỏ nhoi. Nếu một mô hình có thể dự đoán đúng 53,1% thay vì 52,7%, thì đó đã là một tiến bộ đáng kể. Chúng tôi hiểu rằng đánh bại thị trường là chuyện khó – không phải bất khả thi, nhưng rất khó – và ai chẳng thấy da tróc vảy ở đó.

Để tôi làm rõ hơn, có rất nhiều tình huống mà theo trực giác, người bình thường cũng tính toán dự đoán xác suất. Họ sẽ mang ô nếu trời có vẻ sắp mưa giông. Họ sẽ cân nhắc việc có nên chạy quá tốc độ 24 km/giờ khi khả năng cao là họ sẽ trễ chuyến bay. Khi đi qua khu vực nổi tiếng là có nhiều móc túi, họ vô thức kiểm tra túi quần để chắc chắn điện thoại và ví vẫn còn. Ngay cả khi phải đưa ra những quyết định y tế quan trọng, họ cũng có thể tính toán dựa trên xác suất. Chẳng hạn, dù vắc-xin COVID-19 từng gây tranh cãi dữ dội ở Mỹ, nhưng có

---

1. Được Alpha Books mua bản quyền và xuất bản năm 2015. (BBT)

tới 93% người cao tuổi – những người có nguy cơ tử vong và bệnh tật nghiêm trọng nhất vì COVID – đã tiêm đủ hai mũi đầu tiên, trong đó có khoảng 85% tại những bang cực kỳ bảo thủ như Alabama và Wyoming. Theo các chuyên gia mà tôi đã phỏng vấn để viết cuốn sách này, ngay cả những con bạc khát nước cũng không hẳn là không hiểu rõ tỷ lệ cược; họ có thể biết chắc mình đang đặt một cửa thua, nhưng vẫn quyết định chơi. (Tôi sẽ nói kỹ hơn về điều này ở chương 3.)

Tôi nhận ra rằng người ta ít nổi giận với tôi hơn khi tôi đưa ra các dự báo về thể thao – giả dụ, khi một đội chỉ có 29% cơ hội vô địch Super Bowl lại lội ngược dòng giành chiến thắng – so với khi tôi đưa ra các dự báo bầu cử. (Tại FiveThirtyEight, tôi cũng có các mô hình dự báo theo xác suất cho các sự kiện thể thao.) Điều này là do họ đã quen với yếu tố bất ngờ trong thể thao: người hâm mộ nào mà chẳng chứng kiến không ít cú sút phạt đền bay vọt xà ngang hay những cú đá phạt trúng cột dọc, nên họ hiểu rằng đội mạnh hơn không phải lúc nào cũng thắng. Thể thao cũng na ná những vấn đề thường nhật kiểu như “hôm nay có nên mang ô không?”

Ngược lại, các chính trị gia và đảng phái – đặc biệt là trong hệ thống lưỡng đảng đầy chia rẽ như ở Mỹ – không tư duy theo cách này và thật sự không muốn người dân nghĩ về bầu cử theo hướng đó. Thay vào đó, họ xem chiến thắng của mình là công bằng đạo đức chứ không phải là kết quả của những yếu tố ngẫu nhiên như phiếu bầu cánh bướm, hệ thống Đại cử tri đoàn hay tình hình lạm phát vào thời điểm bầu cử,¹ mà là sự thể hiện của chính nghĩa, thậm chí là ý Chúa. Họ coi mỗi cuộc bầu cử là sự kiện độc nhất vô nhị và mang tính sống còn, chứ không phải là kết quả được rút ra từ phân phối xác suất của các khả

---

1. Công việc của tôi cho thấy các điều kiện kinh tế như lạm phát, tỷ lệ thất nghiệp và thị trường chứng khoán đóng một vai trò quan trọng trong việc liệu các tổng thống có tái đắc cử hay không, nhưng bản thân các tổng thống cũng thường không có nhiều tác động đến những vấn đề này. Những cú sốc ngoại sinh như đứt gãy chuỗi cung ứng, biến đổi khí hậu, tranh chấp lao động, chiến tranh, có thể có tác động lớn gấp nhiều lần đến nền kinh tế Mỹ.

năng có thể xảy ra, như giả thuyết giá trị kỳ vọng. Họ cũng không cho phép tư duy đa dạng, phức tạp, đa nguyên và mang tính xác suất có chỗ đứng, vì riêng việc giữ cho liên minh của mình đoàn kết đã là một thử thách rồi, vì thế, họ không muốn “đội” của mình tranh cãi với nhau. Và họ xem ý tưởng đặt cược vào chính trị là ghê tởm và đáng ngờ về mặt đạo đức.

Tôi khá dè dặt khi dùng từ “hợp lý” (rational) ở đây, vì đó là một khái niệm mà chúng ta sẽ cần định nghĩa chính xác hơn ở phần sau của cuốn sách. Chẳng hạn, đối với nhiều triết gia, “rational” không chỉ đơn giản là đồng nghĩa với “reasonable” (hợp tình hợp lý). (Chúng ta sẽ bàn kỹ điều này ở chương 7.) Nhưng hãy cho phép tôi dùng “rational” theo nghĩa không chính thức một lần này: con người thực sự vô cùng phi lý trí khi nói đến bầu cử. Và điều đó cũng dễ hiểu thôi. Các cuộc bầu cử khá giống với COVID: những trải nghiệm căng thẳng cao, rủi ro cao mà chúng ta không có nhiều quyền kiểm soát. Ngược lại, một dự báo bầu cử mang tính xác suất là sản phẩm của một truyền thống tư duy trí tuệ mang tính “siêu duy lý”. Điều này tạo ra một sự va chạm văn hóa khá kỳ lạ.

Chào mừng đến với Dòng sông

Tôi thuộc kiểu người không giỏi nhớ tên cho lắm – đừng trông mong tôi gọi đúng tên chú cún của bạn ngay lần gặp đầu tiên – nhưng lại có trí nhớ khá tốt về địa điểm. Khi vướng vào một vấn đề hóc búa, tôi thường phải đứng dậy đi dạo một chút. Vì thế, khi suy nghĩ về nội dung cuốn sách này, tôi đã vẽ ra trong đầu một tấm bản đồ về cảnh quan của Dòng sông.

Ban đầu, khi đề xuất dự án sách, tôi chọn một cái tên khác cho ẩn dụ này, là Hồ nước (Pool). Tôi thấy cái tên đó khá thú vị. Dân chơi poker và dân cá cược nói chung thích những ẩn dụ liên quan đến nước (một tay chơi kém bị gọi là *cá*), và *pool* bản thân nó cũng là một thuật ngữ cá cược, như trong *betting pool* – quỹ cược chung.

Nhưng Hồ nước lại ngụ ý về một câu lạc bộ dành riêng cho hội viên, giống như hồ bơi trong phòng gym hay khu nghỉ dưỡng cao cấp, trong khi cờ bạc thực chất là một thể giới khá dân chủ. Hãy tưởng tượng bạn và mấy người bạn thân tham gia một giải đấu bóng rổ 3 đấu 3, và ngay trận đầu tiên, đối thủ của bạn là LeBron James, Steph Curry và Luka Dončić. Trong các giải đấu poker, đó là tình huống thường xuyên xảy ra. Chỉ cần trả phí tham dự, bạn có thể đường đường chính chính đấu với những tay chơi poker cao thủ nhất thế giới, hoặc một người nổi tiếng mà bình thường chẳng bao giờ bạn có cơ hội gặp. Như tại một sự kiện thuộc World Series of Poker 2022, người ngồi ngay bên phải tôi là Neymar, huyền thoại bóng đá người Brazil, một trong những cầu thủ xuất sắc nhất thế giới. (Neymar chơi quá hổ báo với một tay bài tầm thường, và tôi thắng anh ta một ván lớn. Còn trên sân cỏ, anh ta đã ghi 79 bàn cho đội tuyển quốc gia Brazil, trong khi tôi chẳng ghi được bàn nào.)

Vì thế, trong tấm bản đồ ấy của tôi, Dòng sông không phải là một địa điểm riêng biệt, mà là một hệ sinh thái của con người và ý tưởng. Những cư dân ở các vùng khác nhau của Dòng sông có thể chẳng quen biết nhau, và phần lớn cũng không nghĩ mình thuộc về một cộng đồng chung rộng lớn. Nhưng mối liên kết giữa họ sâu sắc hơn những gì tôi hình dung khi bắt tay vào dự án này. Họ nói cùng một thứ ngôn ngữ, với những thuật ngữ như giá trị kỳ vọng, cân bằng Nash và tiên nghiệm Bayes.

Tôi hình dung Dòng sông có nhiều khu vực nhỏ. Hãy bắt đầu với khu vực cần được giải thích nhiều nhất: Thượng lưu. Tôi tưởng tượng Thượng lưu giống như miền Bắc California, với những trường đại học nghiên cứu hàng đầu, những ngọn đồi trập trùng và tầm nhìn hướng biển – nhưng cũng lập dị và xa cách, không hoàn toàn hòa hợp với phần còn lại của đất nước. Biểu hiện rõ ràng nhất của Thượng nguồn ngày nay nằm ở hai phong trào trí thức có liên hệ tới nhau: chủ nghĩa duy lý và chủ nghĩa vị tha hiệu quả. Tôi sẽ giải thích những khái niệm này kỹ hơn ở chương 7, vì chúng là chủ đề gây nhiều tranh cãi – mà cả

dân duy lý lẫn người theo chủ nghĩa vị tha hiệu quả đều rất thích tranh luận. Dù trên danh nghĩa, chủ nghĩa vị tha hiệu quả có trọng tâm hẹp hơn, sử dụng cách tiếp cận dựa trên dữ liệu để phân tích hoạt động từ thiện và nhân đạo, nhưng trên thực tế, cả hai nhóm này đều sẵn sàng tham gia vào đủ loại tranh luận cãi.

Năm 2022, chủ nghĩa vị tha hiệu quả đã bị soi xét kỹ lưỡng sau khi sàn giao dịch tiền mã hóa FTX sụp đổ. Sam Bankman-Fried, nhà sáng lập FTX – tôi đã phỏng vấn anh ta vài lần để viết cuốn sách này, cả trước và sau khi FTX phá sản, và cũng là nhân vật tôi đề cập nhiều từ chương 6 đến 8 – tự nhận mình là người theo chủ nghĩa vị tha hiệu quả, và hứa sẽ dành hàng trăm triệu đô la cho các hoạt động liên quan đến phong trào này thông qua Quỹ FTX Foundation. Tôi đã tận mắt thấy rằng đây không chỉ là sự ủng hộ hời hợt xã giao. Khi Will MacAskill, triết gia đến từ Oxford và là một trong những trí thức có tầm ảnh hưởng nhất của chủ nghĩa vị tha hiệu quả, ra mắt cuốn sách *What We Owe the Future* (Chúng ta nợ gì tương lai) vào năm 2022, Bankman-Fried đã tổ chức một buổi tiệc ra mắt sách cho ông tại Eleven Madison Park, nhà hàng thuần chay hạng sang 3 sao Michelin ở New York.

Vậy tại sao các triết gia Oxford lại ngồi cùng bàn với một tỷ phú tiền mã hóa trong một nhà hàng 3 sao Michelin? Chúng ta sẽ cùng tìm hiểu. Một lý do là những người theo chủ nghĩa vị tha hiệu quả luôn đầu đầu với việc làm sao để sử dụng tiền từ thiện hiệu quả nhất – chẳng hạn quyên góp để mua màn chống muỗi ở châu Phi, một biện pháp được cho là có tác động cao với chi phí thấp. Mà Bankman-Fried thì có rất nhiều tiền.

Nhưng đó chưa phải là câu trả lời trọn vẹn. Một lý do khác là có sự tương đồng trong cách suy nghĩ của những người thuộc các vùng khác nhau của Dòng sông, và họ tự nhiên hợp cạ với nhau. Một người bạn của tôi gọi kiểu người này là “người tối đa hóa EV”, tức là người luôn cố gắng tính toán giá trị kỳ vọng cao nhất cho một vấn đề nào đó, dù là chơi một ván poker hay quyên góp từ thiện sao cho hiệu quả nhất. Sự nghiêm túc trong những bài viết trên Diễn đàn Chủ nghĩa vị tha Hiệu quả với những tiêu đề như: “Liệu ChatGPT có khiến chúng ta giảm niềm tin vào ý thức của động vật phi con người không?” hay “Công chúng Mỹ có ủng hộ công nghệ khử khuẩn bằng tia cực tím để giảm rủi ro từ mầm bệnh không?” mang lại cảm giác như dân poker đang tranh luận về các chi tiết bí truyền của một ván bài.

Những người theo chủ nghĩa vị tha hiệu quả và chủ nghĩa duy lý cũng có mối liên hệ mật thiết với giới công nghệ, và nhiều lãnh đạo của các phong trào này hiện đang sống tại miền Bắc California. Trong những năm gần đây, một số người theo chủ nghĩa vị tha hiệu quả dần ít quan ngại hơn đến hoạt động từ thiện truyền thống mà chú trọng vào sự phát triển của trí tuệ nhân tạo. Nhiều người trong số họ tin rằng AI là vấn đề có tính rủi ro cực cao, một trong những bước phát triển quan trọng nhất trong lịch sử văn minh. Một số còn cho rằng nếu AI trở nên đủ mạnh, nó có thể hủy diệt hoặc gây tổn hại nghiêm trọng đến nền văn minh, thậm chí trở thành mối đe dọa sinh tồn đối với nhân loại. Vậy nên, đây thực sự là thời điểm phù hợp để viết về những phong trào này. Một mặt, những người này có dính líu tới vụ bê bối của Sam Bankman-Fried (SBF), mặt khác, họ lại dự đoán khá chính xác tiến độ phát triển đáng kinh ngạc của các công cụ AI như ChatGPT – vì vậy việc hiểu được tư duy của họ vô cùng quan trọng.

Xuôi xuống phía dưới dòng, có một khu vực mà tôi gọi là Trung lưu, nơi tôi hình dung có những tòa nhà cao tầng góc cạnh, giống như ở Manhattan. Đây là nơi những người tối đa hóa EV vận dụng kỹ năng của mình để kiếm thật nhiều tiền, như thông qua đầu tư mạo hiểm và các quỹ đầu cơ. Tuy nhiên, trong cuốn sách này, tôi nói nhiều về Thung lũng Silicon hơn Phố Wall. Giới công nghệ ở Thung lũng Silicon cởi mở hơn, sẵn sàng khoe sự lập dị của cộng đồng Dòng sông và chẳng ngại ngần giờ ngón giữa với giới tinh hoa Bờ Đông, và rõ ràng có mối liên kết hơn với các phong trào như chủ nghĩa duy lý. Nhưng đừng nhầm, Phố Wall cũng đang kiếm bộn tiền nhờ tối đa hóa EV.

Rồi đến Hạ lưu, khu vực được nhắc đến nhiều nhất từ đầu đến giờ. Tôi hình dung Hạ lưu giống như sự kết hợp giữa Las Vegas và New Orleans: đầy du khách và cờ bạc rôm rả. Chính Hạ lưu là khởi nguồn của thuật ngữ “edge” (lợi thế), được đặt tên cho cuốn sách này¹. “Lợi

---

1. Tên sách gốc là *On the Edge*. (BBT)

thế” nghĩa là có ưu thế bền vững trong cờ bạc – liên tục thực hiện các cược có EV dương. Trong số 99,99% khách bước chân vào sòng bạc hay phần lớn những người chơi cá cược thể thao,¹ nhà cái luôn nắm lợi thế. Nhưng điều đó không ngăn những người thuộc cộng đồng Dòng sông nuôi mộng trở thành 0,01% hiếm hoi nắm chắc phần thắng.

Nhưng dù những trò như poker có thể mang lại niềm vui, chúng cũng mang trong mình một di sản trí tuệ bắt nguồn trực tiếp từ những khái niệm nền tảng trong khoa học, kinh tế học và toán học. Thậm chí, trong một số trường hợp, cờ bạc còn *đi trước* và góp phần thúc đẩy những phát triển khoa học khác. Blaise Pascal và Pierre de Fermat đã phát triển lý thuyết xác suất khi tìm câu trả lời một người bạn về chiến lược tối ưu trong một trò chơi xúc xắc. Những thuật toán xử lý tín hiệu tại Bell Labs vào những năm 1950 được phát triển song song với các thuật toán giúp người chơi tính toán mức cược tối ưu trong các trận bóng bầu dục ở trường đại học. Trong cuốn *Theory of Games and Economic Behavior* (Lý thuyết Trò chơi và Hành vi Kinh tế) xuất bản năm 1944, một tác phẩm kinh điển về lý thuyết trò chơi của John von Neumann và Oskar Morgenstern, được xuất bản khi von Neumann đang hợp tác với Robert Oppenheimer trong Dự án Manhattan, có tới hơn 100 ví dụ tham khảo liên quan tới poker. Như chúng ta sẽ thấy trong chương 1, thông qua một chương trình máy tính vốn là công cụ tính toán chiến lược tối ưu, được gọi là “trình giải” (solver), những người chơi poker đang thực sự đưa lý thuyết trò chơi vào thực tiễn.

Cuối cùng, có Quần đảo, mà tôi hình dung là một chuỗi đảo ngoài khơi nằm cạnh Hạ lưu, nơi chuyện gì cũng có thể xảy ra. Ngành kinh doanh sòng bạc truyền thống ở Mỹ thực ra chẵn chu hơn ta tưởng – không còn liên quan đến tội phạm có tổ chức, chúng chịu sự quản lý

---

1. Ngoại trừ poker vốn là trò mà bạn đấu với những người chơi khác chứ không phải nhà cái. Dù vậy, sòng bạc chắc chắn vẫn kiếm được tiền từ poker bằng cách lấy một phần tiền cược gọi là *rake*, hoặc thu phí theo giờ từ người chơi. Tuy nhiên, nếu có lợi thế đủ lớn trước những người chơi khác, bạn vẫn có thể bù được khoản chia cho nhà cái.

chặt chẽ và chủ yếu thuộc sở hữu của các tập đoàn lớn như MGM và Caesars, với mã chứng khoán niêm yết góp mặt trong chỉ số S&P 500. Nhưng với những người sống tại Dòng sông, sức cám dỗ của Quần đảo chưa bao giờ giảm, ở đó vẫn còn rất nhiều hoạt động cờ bạc trên thị trường xám, không ghi sổ, không kiểm soát, từ poker trực tuyến, cá cược thể thao đến tiền mã hóa. Những tay chơi lão luyện biết phải tránh xa Quần đảo, nhưng nơi đó vẫn luôn trực chờ để tóm lấy những kẻ yếu nhất trong đàn.

Dù thế nào đi nữa, cộng đồng Dòng sông vẫn là những người cùng hội cùng thuyền với tôi – và tôi cũng không muốn điều đó khác đi. Vì sao tôi có thể trò chuyện tự nhiên với những người trong Dòng sông đến vậy, ngay cả khi đó là những chủ đề tôi vẫn còn đang tìm hiểu thêm? Tôi cho rằng điều đó chủ yếu xuất phát từ hai nhóm phẩm chất quan trọng để thành công trong môi trường này.

NHÓM NĂNG LỰC TƯ DUY	NHÓM TÍNH CÁCH
Phân tích	Cạnh tranh
Trừu tượng	Phê phán
Tách rời bối cảnh	Tư duy độc lập (Đi ngược trào lưu)
	Dám chịu rủi ro

Nhóm đầu tiên tôi gọi là “nhóm năng lực tư duy”. Nói một cách đơn giản: những người trong Dòng sông nhìn nhận thế giới như thế nào? Điều này bắt đầu từ tư duy trừu tượng và tư duy phân tích. Hai khái niệm này thường bị dùng khá tùy tiện, nên cần làm rõ chúng thực sự có nghĩa gì. Nghĩa gốc của từ “phân tích” (analysis) là chia nhỏ, tách rời, phân tách, vì vậy về bản chất, phân tích là quá trình chia một vấn đề phức tạp thành những yếu tố đơn giản hơn. Ví dụ, trong phân tích hồi quy – có lẽ là phương pháp thống kê được sử dụng rộng rãi nhất trong khoa học dữ liệu – mục tiêu là quy một tập hợp quan sát phức tạp về những nguyên nhân gốc rễ tương đối đơn giản. Chẳng hạn, một

nhà hàng đồ nướng ở Austin muốn phân tích doanh thu của mình có thể thực hiện phân tích hồi quy để điều chỉnh theo các yếu tố như ngày trong tuần, thời tiết, hoặc liệu hôm đó có trận bóng lớn nào diễn ra trong thành phố hay không.

Người bạn đồng hành tất yếu của tư duy phân tích chính là tư duy trừu tượng – tức là tìm cách rút ra những quy tắc hoặc nguyên lý tổng quát từ những gì ta quan sát được trong thế giới. Một cách diễn đạt khác là “xây dựng mô hình”. Những mô hình này có thể mang tính hình thức, như mô hình thống kê hoặc thậm chí mô hình triết học.¹ Hoặc chúng có thể phi hình thức, như mô hình tư duy hay một tập hợp các quy tắc kinh nghiệm (quy tắc ngón tay cái) giúp ta thích nghi tốt hơn với những tình huống mới. Trong poker chẳng hạn, một ván bài có thể diễn ra theo vô số cách, và không thể lập kế hoạch cho từng khả năng một. Vì thế, người chơi cần có những quy tắc mang tính khái quát, chẳng hạn: “Đừng cố cược láo để hù (bluff)² những đối thủ đã bỏ nhiều tiền vào tổng tiền cược (pot).” Những quy tắc này không phải lúc nào cũng hoàn hảo, nhưng khi có nhiều kinh nghiệm hơn, người chơi có thể phát triển những nguyên tắc tinh vi hơn, chẳng hạn: “Đừng cố bluff những đối thủ đã bỏ nhiều tiền vào pot, trừ phi khả năng cao là họ đang chờ thùng (chỉ còn thiếu một lá bài đồng chất) nhưng lá bài đó lại không xuất hiện.”

Phân tích và trừu tượng hóa là hai bước quan trọng để rút ra kết luận từ dữ liệu thống kê. Thế giới thực vốn đầy hỗn loạn, nên trước tiên, ta dùng phân tích để loại bỏ nhiễu và chia nhỏ vấn đề thành những phần có thể xử lý được; sau đó, ta dùng tư duy trừu tượng để ghép lại bức tranh tổng thể dưới dạng một mô hình, sao cho mô hình ấy vẫn giữ

---

1. Mô hình thống kê và mô hình triết học giống nhau hơn bạn tưởng. Phần này sẽ được bàn kỹ hơn ở chương 7.

2. Trong poker, *bluff* là giả vờ có bài mạnh để hù dọa đối thủ, từ đây về sau chúng tôi sẽ dùng từ “cược láo” để diễn tả hành động này. (BBT)

được những đặc trưng và mối quan hệ cốt lõi. Chẳng hạn, tại nhà hàng đồ nướng, giả sử chủ quán vừa tăng giá dịch vụ vào tháng Tám và muốn đánh giá xem điều này ảnh hưởng thế nào đến doanh số. Thật bất ngờ, doanh số tăng dù giá cao hơn. Chuyện gì đã xảy ra? Có phải nhờ công thức ướp gia vị mới không? *Có thể*. Nhưng khả năng cao là do tháng Tám là thời điểm sinh viên Đại học Texas quay lại thành phố. Một phân tích thống kê dựa trên dữ liệu doanh số trước đây có thể giúp giải thích điều này. Tất nhiên, việc phân tích không hề đơn giản và có thể sai sót chỗ này chỗ kia (thực chất, đây chính là chủ đề cuốn *Tín hiệu và độ nhiễu*). Nhưng gần như mọi ngành nghề trong Dòng sông, bao gồm cả những ngành có xu hướng triết lý hơn mà bạn sẽ thấy ở khu vực Thượng nguồn, đều liên quan đến việc xây dựng mô hình trong một chừng mực nào đó.

Khái niệm cuối cùng trong nhóm năng lực tư duy là “tách rời bối cảnh” (decoupling) – một thuật ngữ có lẽ ít quen thuộc hơn. Về bản chất, đây cũng chính là tư duy phân tích và trừu tượng, nhưng được áp dụng vào các ý tưởng triết học hoặc chính trị. Nhà nghiên cứu Sarah Constantin định nghĩa *decoupling* là “khả năng loại bỏ các yếu tố bối cảnh... trái ngược với tư duy toàn thể. Đó là khả năng tách bạch vấn đề, nhìn nhận sự việc ở cấp độ trừu tượng, và đặt mình vào vị trí của người phản biện”. Nhà tâm lý học Keith Stanovich đã phát hiện rằng khả năng này có mối tương quan với kết quả trong các bài kiểm tra tư duy logic và thống kê, một loại trí thông minh được đánh giá cao ở cộng đồng Dòng sông.

Tôi hình dung tách rời bối cảnh giống như khuynh hướng đưa ra những phát biểu kiểu “Đúng, nhưng mà...”. Hãy để tôi lấy một ví dụ hơi nhạy cảm một chút. Hãy tưởng tượng ai đó nói thế này:

“Đúng là tôi không đồng tình với quan điểm của CEO của Chick-fil-A về hôn nhân đồng giới, nhưng món sandwich gà của họ thì ngon thật.”

Đây chính là tách rời bối cảnh. Lưu ý rằng người nói không nhất thiết sẽ đến ăn ở Chick-fil-A. Rất có thể trong câu tiếp theo, cô ấy sẽ tiết

lộ rằng mình vẫn tẩy chay thương hiệu này dù bánh sandwich của họ rất ngon. Nhưng điều cô ấy đang nói ở đây là quan điểm chính trị của CEO không liên quan gì đến chất lượng đồ ăn; cô ấy đang tách rời hai yếu tố đó. Cách suy nghĩ này là tự nhiên ở những người trong cộng đồng Dòng sông. Nhưng khi bàn về chính trị, đặc biệt là trong nội bộ cánh tả ở Mỹ, người ta lại không có xu hướng suy nghĩ kiểu như thế – họ chú ý đến danh tính của người phát ngôn, nguồn gốc lịch sử của ý tưởng, v.v.. Tương tự, báo chí cũng có xu hướng đặt các ý tưởng vào bối cảnh – *The New York Times* giờ đây không chỉ là “sự thật”, mà còn là “một bộ sưu tập những câu chuyện hấp dẫn”, như nhà báo Ben Smith từng mô tả. Đây là lý do chính khiến những “người làm chính trị” thường thấy những người trong cộng đồng Dòng sông khá gai góc, và ngược lại.

Thứ hai là “nhóm đặc điểm tính cách”. Những phẩm chất này khá dễ hiểu. Các thành viên của Dòng sông luôn tìm cách đánh bại thị trường. Trong cá cược thể thao, người chơi trung bình sẽ mất tiền vì nhà cái luôn thu một phần tiền cược. Vì vậy, nếu chạy theo số đông, cuối cùng bạn sẽ cháy túi. Đầu tư thì có phần dễ thở hơn – chỉ cần rót tiền vào các quỹ chỉ số cũng đủ để tạo ra giá trị kỳ vọng dương. Dù vậy, các nhà giao dịch chuyên nghiệp vẫn luôn tìm cách đạt mức lợi nhuận cao hơn mức trung bình của thị trường.

Vì vậy, phần lớn công việc của những người trong cộng đồng Dòng sông vốn dĩ gắn liền với việc hoài nghi tư duy đồng thuận, đôi khi đến mức trở thành những kẻ đi ngược trào lưu. Thung lũng Silicon đặc biệt tự hào về tinh thần ngược dòng này – mặc dù như ta sẽ thấy trong Chương 5, nó cũng có những sự tuân thủ riêng. Một số người trong Dòng sông có thể tạm gác qua một bên những đặc điểm này trong giao tiếp hằng ngày, nhưng cũng có người không thể làm vậy.¹ Không ngạc nhiên khi nhiều thành viên của cộng đồng này thích tranh luận chính trị trên mạng.

---

1. Tôi bèn ngoan ngoãn giờ tay.

Liên quan đến điều đó, người của cộng đồng Dòng sông thường có tính cạnh tranh cực kỳ cao. Họ ganh đua đến mức đôi khi đưa ra những quyết định phi lý trí, tiếp tục đánh cược ngay cả khi về cơ bản họ đã có mọi thứ trong tay (hãy nghĩ đến việc Elon Musk mua lại Twitter khi đã là người giàu nhất thế giới và là một trong những nhân vật được ngưỡng mộ nhất). Chúng ta sẽ khám phá điều này trong những phần sau của cuốn sách. Nhưng nếu bạn chưa từng cá cược với người khác, tôi phải nói với bạn rằng: cảm giác đó thực sự rất kích thích. Thắng bạc khiến ta phấn khích, cảm giác mình vừa vượt mặt đối thủ cũng vậy, và khi cả hai điều đó cùng diễn ra, não bạn sẽ tràn ngập dopamine. Không ngạc nhiên khi người ta cứ mãi theo đuổi cảm giác ấy, đôi khi đến mức hủy hoại bản thân.

Cuối cùng, tôi xếp thái độ dám chấp nhận rủi ro vào nhóm này, bởi lẽ – bất kể họ là những con bạc liều lĩnh hay cẩn trọng trong các khía cạnh khác của cuộc sống – việc dám đi ngược đám đông và thách thức quan điểm chung chắc chắn không phải là con đường sự nghiệp an toàn nhất. Các doanh nhân khởi nghiệp thường có mức độ cởi mở cao trước các trải nghiệm và mức độ bất an thấp – hai đặc điểm trong mô hình 5 đặc trưng tính cách (Big Five) có tương quan mạnh nhất với thái độ chấp nhận rủi ro.

Dòng sông và Làng

Còn một cộng đồng khác cũng đang cạnh tranh với Dòng sông để giành quyền lực và ảnh hưởng. Tôi gọi đó là Làng. Hãy hình dung Làng là một thành phố tầm trung, kiểu như Washington, D.C. hay Boston – đủ nhỏ để mọi người đều biết nhau và có chút dè chừng vì điều đó. Thành viên của Làng là những người làm việc trong chính phủ, trong hầu hết các lĩnh vực truyền thông, và một bộ phận học thuật (dù có lẽ không bao gồm các ngành mang tính định lượng cao như kinh tế học). Về chính trị, cộng đồng này nghiêng về cánh tả rõ rệt và gắn liền với Đảng Dân chủ.

Một phần mâu thuẫn đến từ sự khác biệt về tính cách – hãy nhớ rằng, người ở Dòng sông ưa tư duy tách bạch, còn dân Làng thì ghét điều đó – nhưng hai cộng đồng này cũng đang ngày càng xung đột nhiều hơn. Giới truyền thông giờ đây có thái độ đối đầu rõ rệt hơn với ngành công nghệ và nhìn chung tỏ ra hoài nghi trước những phong trào như chủ nghĩa vị tha hiệu quả (EA) hay chủ nghĩa duy lý. Nhưng mâu thuẫn không chỉ xuất phát từ phía Làng: người ở Dòng sông cũng đang tìm cách mở rộng ảnh hưởng chính trị. Sam Bankman-Fried từng là một nhân vật có sức ảnh hưởng lớn trong chính trường, công khai quyên góp hàng triệu đô la cho các thành viên Đảng Dân chủ, nhưng cũng đồng thời bí mật tài trợ cho các chính khách Đảng Cộng hòa. Trong khi đó, thương vụ Elon Musk mua lại Twitter vào năm 2022 được cả hai phía – Làng và Dòng sông – xem là một sự kiện quan trọng sống còn. Cá nhân tôi cho rằng phản ứng đó có phần ngớ ngẩn, nhưng nó cũng cho thấy hai cộng đồng này xem nhau như đối thủ và luôn trong tư thế sẵn sàng đối đầu. Đến năm 2023, “chiến tranh lạnh” giữa hai phe đã leo thang thành xung đột công khai khi các tỷ phú quỹ đầu cơ dẫn đầu chiến dịch lật đổ các hiệu trưởng trường Ivy League, còn tờ *New York Times* thì kiện OpenAI ra tòa. Những cuộc “đột kích” vào lãnh thổ đối phương đều gây ra phản ứng gay gắt, như khi mô hình AI Gemini của Google bị những người ở Dòng sông chỉ trích vì mang đậm quan điểm chính trị kiểu Làng.

Tôi có được một góc nhìn khá độc đáo vì thường xuyên qua lại giữa hai thế giới này. Cần nói rõ rằng, tôi không phải là một quan sát viên trung lập. Người ở Dòng sông – dù tốt hay xấu – vẫn là kiểu người mà tôi cảm thấy gần gũi. Ngược lại, tôi chưa bao giờ thực sự có thiện cảm với Làng, và tôi thường cảm thấy giới truyền thông đã đưa tin sai lệch về tôi cũng như FiveThirtyEight, đặc biệt là sau cuộc bầu cử năm 2016.

Nhưng tôi quả đã nghe được không ít lời phàn nàn mà hai cộng đồng này dành cho nhau. Dầu tôi không nghĩ chúng luôn được diễn đạt rõ ràng. Dù là người của Dòng sông, tôi vẫn có khá nhiều phê bình

đối với cộng đồng này, và tôi cho rằng những phản biện sắc sảo sẽ có ích cho nó. Vì thế, đây là một nỗ lực nhằm chỉ ra điều mà tôi gọi là những lập luận người thép của đôi bên. Lập luận người thép (steelman) – một kỹ thuật được những người theo chủ nghĩa vị tha hiệu quả (EA) và chủ nghĩa duy lý ưa chuộng – trái ngược với lập luận người rơm (strawman). Trọng điểm của lập luận người thép là xây dựng một phiên bản lập luận vững chắc và rõ ràng nhất có thể về quan điểm của đối phương, ngay cả khi ta không đồng tình với nó. Hãy bắt đầu với những chỉ trích của Dòng sông đối với Làng vì đó là những lời chỉ trích mà tôi có xu hướng đồng cảm một cách tự nhiên.

Lập luận người thép của Dòng sông khi phê phán Làng

Một phàn nàn phổ biến trong cộng đồng Dòng sông là người của Làng “quá chính trị”.

Chính xác thì điều đó có nghĩa gì? Nghĩa là người của Làng có xu hướng gộp chung những thứ lẽ ra nên được tách bạch. Dòng sông lo ngại rằng những tuyên bố của Làng về học thuật, khoa học và báo chí ngày càng khó tách rời khỏi tinh thần đảng phái ủng hộ Đảng Dân chủ.

Trên thực tế, cư dân của Dòng sông vốn không tin tưởng các đảng phái chính trị, đặc biệt là trong hệ thống lưỡng đảng như của Mỹ, nơi những đảng này trở thành những liên minh “lêu lous” dung hợp nhiều lập trường về hàng chục vấn đề vốn chẳng liên quan gì đến nhau. Họ cho rằng việc chọn lập trường đảng phái thường trở thành một lối tắt thay vì tiến hành phân tích thấu đáo và nghiêm túc mà giới trí thức đại chúng đáng ra phải thực hiện. Theo họ, những vấn đề này thể hiện rõ nhất trong đại dịch COVID-19, khi Làng nhiều lần công khai ủng hộ các quan điểm mang tính đảng phái – từ việc cổ vũ các cuộc tụ tập biểu tình liên quan đến George Floyd sau nhiều tuần khuyến cáo mọi người không ra khỏi nhà, hay thúc đẩy Pfizer trì hoãn đưa ra bất kỳ thông báo

nào về hiệu quả của vắc-xin COVID-19, cho đến sau cuộc bầu cử tổng thống Mỹ năm 2020 – dưới chiêu bài chuyên môn khoa học.

Cư dân Dòng sông cũng nhận thấy người của Làng quá tuân thủ và không nhận thức được thiên kiến xác nhận cùng các trào lưu chính trị, xã hội trong cộng đồng của họ ảnh hưởng đến mức nào tới quan điểm của mình. Việc có bằng đại học gần như là điều kiện tiên quyết để có được những công việc danh giá nhất trong Làng, từ học thuật, chính phủ đến truyền thông. Nhưng khi cử tri ngày càng tự phân hóa theo các đường lối chính trị và sự phân cực giáo dục gia tăng, cộng đồng Làng cũng ngày càng đồng nhất về mặt chính trị. Năm 2020, 25 hạt với tỷ lệ dân số có trình độ học vấn cao nhất ở Mỹ đã bầu cho Joe Biden với cách biệt trung bình 44 điểm so với Donald Trump, cao hơn nhiều so với mức chênh lệch 17 điểm giữa Al Gore và George W. Bush vào năm 2000. Nói cách khác, đây là một hiện tượng mới xuất hiện gần đây, và các tổ chức của Làng như các tổ chức học thuật hay truyền thông – vốn có truyền thống phi đảng phái – đang chật vật thích nghi với sự thay đổi này.

Bạn còn nhớ cư dân Dòng sông có tính cạnh tranh như thế nào không? Họ lo rằng Làng đang bóp nghẹt sự cạnh tranh khi ngày càng chú trọng bình đẳng kết quả thay vì bình đẳng cơ hội. Người của Dòng sông thường tin vào quan điểm kinh điển của chủ nghĩa tư bản rằng thị trường tự do làm tốt hơn các nhà hoạch định trung ương trong việc định đoạt kẻ thắng, người thua. Hơn nữa, họ cho rằng cạnh tranh thị trường mang lại lợi ích chung cho toàn xã hội bằng cách thúc đẩy đổi mới công nghệ, tăng trưởng kinh tế và nâng cao mức sống. Họ cũng có thể đưa ra nhiều ví dụ về việc Làng đang dần xa rời nguyên tắc trọng dụng nhân tài. Chẳng hạn, các trường đại học danh tiếng và các chương trình sau đại học gần đây bắt đầu giảm mức độ coi trọng điểm thi tiêu chuẩn hóa khi xét tuyển, dù hầu hết nghiên cứu đều chỉ ra rằng các bài thi tiêu chuẩn hóa ít chịu ảnh hưởng bởi hoàn cảnh xuất thân hơn so với các phương thức đánh giá ứng viên khác.

Và tất nhiên, cư dân Dòng sông cho rằng người của Làng quá gia trưởng, quá thiên về cảm xúc và quá e ngại rủi ro. Một ví dụ điển hình là các biện pháp phòng chống COVID-19 nghiêm ngặt được áp dụng cho sinh viên đại học, học sinh trung học và tiểu học. Theo góc nhìn của cư dân Dòng sông, những biện pháp này không thực sự hợp lý khi cân nhắc đến chi phí - lợi ích, bởi ảnh hưởng của COVID lên người trẻ ít nghiêm trọng hơn nhiều so với mặt bằng chung, trong khi sự gián đoạn về giáo dục đã gây ra tổn thất lớn về mặt học tập.

Cuối cùng, cộng đồng Dòng sông là những người ủng hộ mạnh mẽ quyền tự do ngôn luận, không chỉ với tư cách một quyền hiến định mà còn như một chuẩn mực văn hóa. Hãy nhớ rằng cư dân Dòng sông vốn ưa tư duy trừu tượng – họ quan tâm đến các nguyên tắc. Họ cũng tin rằng những ý tưởng tốt hơn sẽ chiếm ưu thế trong “thị trường ý tưởng”, và rằng những nỗ lực kiểm soát ngôn luận của Làng vừa đạo đức giả vừa phản tác dụng. Cư dân Dòng sông không hẳn phản đối phong trào “thức tỉnh”¹ – dĩ nhiên cũng có một số người, như Elon Musk – nhưng phần lớn có khuynh hướng tự do về mặt chính trị. Tuy vậy, họ xem những cuộc chiến văn hóa của Làng chỉ là những tranh cãi rối rắm, khiến họ sao nhãng khỏi những điều họ thực sự quan tâm.

Lập luận người thép của Làng khi phê phán Dòng sông

Tuy nhiên, Làng cũng có thể đưa ra nhiều phản biện sắc bén đối với Dòng sông. Một luồng quan điểm xoay quanh sự hoài nghi đối với chủ nghĩa tư bản không bị kiểm soát và tư tưởng độc lập tự chủ không tuân theo các chuẩn mực mà Dòng sông vẫn tự hào. Cư dân Dòng sông hẳn

---

1. Nguyên gốc là “woke”, một thuật ngữ chung gần đây được sử dụng với một ý nghĩa mang tính mỉa mai nhằm ám chỉ phong trào của những người nhạy cảm với các bất bình xã hội như nạn phân biệt chủng tộc, LGBT và phụ nữ, nhưng thực chất lại “rỗng tuếch”, không có cái nhìn toàn diện và sâu sắc về thời cuộc. (Chú thích của người dịch – ND.)

có thể nói rằng họ ưa cạnh tranh. Nhưng theo Làng, và họ không phải là không có lý, đó là bởi các cuộc cạnh tranh thường được dàn xếp sao cho có lợi cho Dòng sông. Xét theo bất kỳ tiêu chí khách quan nào, cư dân Dòng sông thực chất là những người đang nắm giữ quyền lực chứ không phải những người phá vỡ trật tự cũ như họ vẫn tự nhận, và họ hưởng lợi từ cấu trúc thứ bậc xã hội hiện hành; bạn chẳng cần phải quá “thức tỉnh” mới nhận ra rằng phần lớn cư dân Dòng sông là những người da trắng, nam tính và rất giàu có.

Không chỉ vậy, người của Làng cũng hoài nghi về việc cư dân Dòng sông có thực sự dám chấp nhận rủi ro như họ vẫn tuyên nhận hay không. Đúng là những người chơi poker hay chủ doanh nghiệp nhỏ có thể đang thực sự mạo hiểm. Nhưng với những doanh nghiệp lớn như các quỹ đầu tư mạo hiểm, thì các nhà sáng lập hay nhà đầu tư của họ hoàn toàn có thể thất bại đôi ba lần mà vẫn vững như kiềng ba chân. Chẳng hạn, Adam Neumann, nhà đồng sáng lập WeWork, từng bị đánh giá là quản lý yếu kém đến mức khiến công ty mất khoảng 90% giá trị thị trường, nhưng vẫn nhận được hàng trăm triệu đô la vốn đầu tư mạo hiểm chống lưng cho công ty mới của mình là Flow.

Làng cũng lo ngại về rủi ro đạo đức. Liên quan đến nhiều vấn đề khác nhau – từ việc phớt lờ các biện pháp phòng chống COVID-19 cho đến những khoản đầu tư sử dụng đòn bẩy cao – câu hỏi đặt ra là liệu những người dám chấp nhận rủi ro có thực sự phải gánh chịu hậu quả từ các hành động của mình hay không. Như trong cuộc khủng hoảng kinh tế toàn cầu 2007-2008: việc chấp nhận rủi ro quá mức trong lĩnh vực tài chính đã gây tổn thất nghiêm trọng cho nền kinh tế, nhưng các giám đốc điều hành đứng sau những canh bạc này lại hầu như không chịu ảnh hưởng gì đáng kể. Làng cũng đặt dấu hỏi về việc liệu những đổi mới công nghệ gần đây có thực sự mang lại lợi ích cho xã hội hay không. Thung lũng Silicon có thể nói rất hay về tàu vũ trụ lên Sao Hỏa hay những công nghệ y tế cứu người, nhưng một trong những lĩnh vực đầu tư lớn nhất của họ lại là mạng xã hội, thứ bị xem

là nguyên nhân của đủ mọi vấn đề, từ sự trỗi dậy của các chính phủ theo chủ nghĩa dân tộc đến tỷ lệ trầm cảm gia tăng ở thanh thiếu niên. Trong khi đó, tuổi thọ trung bình tại Mỹ đang chứng lại.

Làng cũng cho rằng cư dân Dòng sông quá ngây thơ về cách thức vận hành của chính trị cũng như những gì đang diễn ra trên nước Mỹ. Trực diện hơn, họ nhìn nhận Donald Trump và Đảng Cộng hòa có những đặc điểm của một phong trào phát xít và cho rằng đã đến lúc cần minh định về đạo đức cũng như sự đoàn kết chống lại những thế lực này. Người của Làng tin rằng họ nắm chắc phần đúng trong các vấn đề lớn nhất hiện nay, từ biến đổi khí hậu cho đến quyền của người đồng tính và chuyển giới. Vì thế, họ xem khuynh hướng của cư dân Dòng sông – chỉ trích các lập luận và “chỉ đặt câu hỏi” mà thôi – là lãng phí thời gian, thậm chí vô tình tiếp tay cho những kẻ giả tạo và cuồng tín.

Nhìn chung, Làng cũng không mấy hứng thú với những lý thuyết đạo đức trừu tượng mà cư dân Dòng sông quan tâm. Theo quan điểm của họ, có những vấn đề có thể giải quyết bằng lẽ thường, chính trị vốn dĩ là một cuộc trao đổi lợi ích, và không phải chuyện gì cũng cần tranh luận hay phân tích chi phí - lợi ích. Họ cũng nghi ngờ việc cư dân Dòng sông có thực sự độc lập trong tư duy và cởi mở trước sự phản biện như họ vẫn tuyên nhận hay không. Từ SBF, Elon Musk đến những người theo chủ trương “tăng tốc phát triển” AI, Dòng sông đã hình thành không ít sự sùng bái cá nhân.

Cảm ơn vì đã đặt mua! Đây là lịch trình chuyến bay OTE001 của bạn

Tôi rất muốn cầm bút đỏ gạch chân những luận điểm trên – chỉ rõ chỗ nào tôi hoàn toàn đồng tình và chỗ nào tôi sẽ phản biện. Tôi ước gì mọi chuyện đơn giản như việc chỉ cần lấy trung bình giữa đạo đức của Làng và Dòng sông. Nhưng đôi khi, hai bên lại khơi dậy những điều tệ nhất ở nhau. Khi đọc cuốn sách này, bạn hãy nhớ rằng cả hai cộng đồng này

đều chỉ gồm một nhóm nhỏ tầng lớp tinh hoa, những người không có nhiều điểm chung với cử tri Mỹ trung vị. Chẳng hạn, có thể giải thích hiện tượng “lạm quyền điều tiết” theo cách sau: Làng tạo ra những quy định kém hiệu quả để đáp ứng các cam kết chính trị của mình, rồi các tập đoàn quyền lực ở Dòng sông lợi dụng những quy định đó để trục lợi. Cả hai bên đều đạt được mục tiêu của mình, còn tác động thực sự lại rơi xuống thường dân và các doanh nghiệp non trẻ.

Nhưng chúng ta còn nhiều thời gian để bàn về chuyện này sau. Phần còn lại của cuốn sách gồm chín chương nội dung chia thành hai phần chính – Cờ bạc và Rủi ro – và hai chương kết luận. Lộ trình mà tôi chọn sẽ đi ngược dòng, bắt đầu từ Hạ nguồn với thế giới cờ bạc thực thụ rồi dần tiến lên Thượng nguồn, nơi những ý tưởng trừu tượng hơn dần được khai mở.

Phần 1: Cờ bạc

- **Chương 1: Tối ưu hóa** là chương đầu tiên trong hai chương nói về poker. Poker được nói đến khá nhiều trong cuốn sách này, vì đây chính là cánh cửa đưa tôi bước vào Dòng sông và cũng là hoạt động nguyên mẫu của cộng đồng này – một trò chơi vận dụng lý luận kiểu Dòng sông, nơi mà những yếu tố phức tạp của đời thực phần nào bị loại bỏ. Chương 1 tập trung vào cuộc đối đầu giữa con người và máy móc, với sự ra đời của các trình giải máy tính tối ưu đã cách mạng hóa poker. Nền tảng của những thuật toán này là lý thuyết trò chơi, một khái niệm mà tôi sẽ bàn sâu, bởi cùng với giá trị kỳ vọng, đây là một trong những nguyên lý cốt lõi của Dòng sông.
- Tuy nhiên, trong **Chương 2: Nhận thức**, ta sẽ thấy rằng rốt cuộc, một số yếu tố phức tạp của đời thực vẫn len lỏi vào poker. Khi tôi đang viết cuốn sách này, đã xuất hiện một cáo buộc gian lận làm rung động giới poker cực lớn, và tôi sẽ đi sâu vào vụ việc. Tôi cũng sẽ giới thiệu với bạn một số cao thủ poker hàng đầu thế giới,

giúp bạn hiểu điều gì khiến họ trở nên xuất sắc, đồng thời dẫn dắt chúng ta đến với những chủ đề như việc chấp nhận rủi ro có tác động thế nào đến cơ thể, cách nhận diện một kẻ đang định cược láo – hoặc một tay lừa đảo chuyên nghiệp.

- **Chương 3: Tiêu dùng** thảo luận sâu hơn về ngành kinh doanh sòng bạc hiện đại, và cách Las Vegas, từ một vùng hoang mạc hẻo lánh, vươn lên thành thủ phủ của một ngành công nghiệp khổng lồ, phản ánh chủ nghĩa tư bản Mỹ ở dạng thuần túy nhất. Bạn sẽ được gặp gỡ một số con bạc đã thắng đậm ở Vegas – trong khi phần lớn người chơi thì thua. Trong ngành sòng bạc, tư duy kiểu Dòng sông không còn đến từ những người chơi, mà xuất phát từ chính phía “nhà cái”, khi các sòng bạc ngày càng tận dụng thuật toán để khai thác tâm lý khách hàng, khiến họ chơi nhiều hơn.
- **Chương 4: Cạnh tranh**, nói về cá cược thể thao, bao gồm thông tin hậu trường về cách thức ngành này trở nên phổ rộng khắp nước Mỹ. Cá cược thể thao là trò chơi “mèo vờn chuột” kinh điển của Dòng sông, trong đó các tay cá cược và nhà cái liên tục kết hợp giữa tư duy thống kê sắc bén và sự khôn lanh ranh đời để qua mặt nhau – tất nhiên, nếu nhà cái cho phép bạn đặt cược. Bạn sẽ gặp gỡ những nhà cái và cao thủ cá cược hàng đầu thế giới, họ đã tiết lộ với tôi những bí mật mà nếu nói ra hẳn sẽ không có lợi cho họ. Đây cũng là chương mang tính thực tiễn nhất – tôi đã phải trả cái giá khá đắt để hiểu được cách ngành này vận hành, bằng một thử nghiệm đặt cược gần 2 triệu đô la vào NBA mùa giải 2022-2023.

Giờ nghỉ giữa hiệp

- **Chương 13: Nguồn cảm hứng**, mang hơi hướng của một “tiết mục giữa giờ” kiểu màn biểu diễn trong giờ nghỉ của trận chung kết bóng bầu dục Mỹ (Super Bowl Halftime). Không, con số 13 không phải là lỗi in ấn đâu – nó ám chỉ điều mà tôi gọi là “13 thói

quen của những người chấp nhận rủi ro hiệu quả”. Những thói quen này thể hiện sự giao thoa giữa những người chấp nhận rủi ro kiểu định lượng trong Dòng sông và những người mạo hiểm về mặt thể chất: bạn sẽ gặp một phi hành gia, một nhà thám hiểm và một cầu thủ NFL, cùng nhiều nhân vật khác. Tôi đã tìm được những điểm chung không ngờ tới giữa họ, củng cố quan điểm của tôi rằng có điều gì đó đã được lập trình sẵn trong bản chất của những người chủ động tìm kiếm rủi ro và chế ngự nó thành công.

Phần 2: Rủi ro

- **Chương 5: Gia tốc**, nói về ngành đầu tư mạo hiểm. Bất chấp nhiều bất cập rõ ràng, Thung lũng Silicon vẫn cực kỳ thành công theo những tiêu chí riêng của nó. Từ những cuộc trò chuyện với một số nhà đầu tư mạo hiểm thành công nhất thế giới cũng như những người chỉ trích họ gay gắt nhất, bạn sẽ hiểu vì sao những nhà sáng lập như Elon Musk lại hành xử như vậy, vì sao đầu tư mạo hiểm và Làng gần như tất yếu trở thành kẻ thù của nhau, và bằng cách nào những quỹ đầu tư mạo hiểm hàng đầu gần như đảm bảo cho mình một khoản lợi nhuận vượt trội mà không nhất thiết phải gánh chịu quá nhiều rủi ro.
- **Chương 6: Ảo giác**, là chương đầu tiên trong ba chương mà có thể được xem như một cuốn sách lồng trong cuốn sách, được cấu trúc như một vở kịch năm hồi. Trên danh nghĩa, vở kịch này xoay quanh Sam Bankman-Fried. Tôi đã gặp SBF nhiều lần, cũng như trò chuyện với nhiều người thân cận của anh ta. Là một cư dân Dòng sông, tôi nhìn SBF theo chính lăng kính của anh ta, và có lẽ cũng nhìn thấu những lời nói dối và trò bịp bợm của anh ta rõ hơn. Tuy nhiên, SBF cũng là điểm hội tụ của nhiều nhánh trong Dòng sông, từ đầu tư mạo hiểm đến tiền mã hóa và chủ nghĩa vị tha hiệu quả. Như bạn sẽ thấy, tư tưởng của Dòng sông sẽ càng lúc càng nguy hiểm hơn khi ta đi từ những lĩnh vực hẹp như poker

sang những vấn đề rộng lớn và phức tạp hơn. Nội dung chính của vở kịch như sau:

- *Hồi 1: Đảo New Providence, Bahamas, tháng Mười hai năm 2022.*
Tôi gặp SBF ngay sau khi FTX sụp đổ, trong căn penthouse đang dần chìm vào bóng tối, tìm hiểu tâm lý của một người từng nắm giữ khối tài sản trị giá 26,5 tỷ đô la đang đứng trước nguy cơ nhiều năm tù giam.
- *Hồi 2: Miami, Florida, tháng Mười một-Mười hai năm 2021.*
Một đoạn hồi tưởng về những ngày cuối tuần tiệc tùng trong thời kỳ hoàng kim của ngành tiền mã hóa, khi giá chạm ngưỡng kỷ lục. Tôi sẽ giải thích lý thuyết trò chơi và những yếu tố xã hội đằng sau lý do tại sao các nhà đầu tư tiền mã hóa dễ trở thành nạn nhân của lừa đảo, nhưng cũng sẽ giới thiệu với bạn một số người tinh táo đã tránh được những cạm bẫy này.
- **Chương 7: Định lượng**
  - *Hồi 3: Khu Flatiron, New York, tháng Tám năm 2022.* Mặc dù mở đầu bằng bữa tối tại nhà hàng Eleven Madison Park, nơi SBF nâng ly chúc mừng cuốn sách mới xuất bản của MacAskill, một người theo chủ nghĩa vị tha hiệu quả, nhưng phần lớn hồi này là để chủ nghĩa vị tha hiệu quả được thể hiện theo đúng logic nội tại của nó. Như bạn sẽ thấy, quan điểm của tôi về chủ nghĩa này khá phức tạp.
  - *Hồi 4: Berkeley, California, tháng Chín năm 2023.* Lấy bối cảnh tại Manifest, một hội nghị về các thị trường dự đoán – nơi bạn sẽ gặp đủ kiểu nhân vật, từ một cựu người mẫu OnlyFans theo chủ nghĩa duy lý cho đến một người kiếm được hàng trăm nghìn đô la bằng cách đặt cược vào Biden ngay cả sau khi ông ấy đã thắng cử. Hồi này khám phá chủ nghĩa duy lý, một họ hàng gần của chủ nghĩa vị tha hiệu quả. Tôi sẽ lần theo “phả hệ trí tuệ” của cả hai trường phái này và giải thích vì sao họ cùng quan tâm đến

rủi ro hiện sinh và những viễn cảnh như nền văn minh có thể bị hủy diệt bởi trí tuệ nhân tạo không được kiểm soát, dù trên nhiều khía cạnh khác, họ lại là những đồng minh kỳ lạ.

- **Chương 8: Tính toán sai**

- *Hồi 5: Khu Hạ Manhattan, tháng Mười-Mười một năm 2023.*
Tôi quay lại với SBF khi anh ta đối mặt với số phận của mình trong một phiên tòa ở New York, và lại đặt một cược sai lầm nữa. Tôi không tiết lộ trước đâu, nhưng chương này sẽ khép lại bằng một “cú nổ lớn”.

- **Chương ∞: Kết thúc**, là chương đầu trong hai chương kết luận. Tôi sẽ giới thiệu với các bạn một Sam khác, Sam Altman, CEO của OpenAI, cùng những người đứng sau sự phát triển của ChatGPT và các mô hình ngôn ngữ lớn khác. Khác với Dự án Manhattan do chính phủ điều hành, cuộc đua vào biên giới trí tuệ nhân tạo đang được dẫn dắt bởi những “người theo chủ nghĩa công nghệ lạc quan” ở Thung lũng Silicon, với thái độ nhìn nhận rủi ro và phần thưởng đặc trưng kiểu Dòng sông. Dù có những dấu hiệu cho thấy thế giới đang bước vào giai đoạn trì trệ, nhưng cả những người lạc quan về AI như Altman lẫn những người bi quan (doomer) về nó đều tin rằng nền văn minh đang ở điểm bản lề chưa từng có kể từ khi bom nguyên tử ra đời, và rằng AI là một canh bạc công nghệ được đặt cược bằng chính sự sống còn.
- Cuối cùng, **chương 1776: Nền tảng**, đề ra ba nguyên tắc cốt lõi – quyền tự quyết, tính đa nguyên và tính tương hỗ – đại diện cho sự kết hợp các giá trị mạnh mẽ nhất của Dòng sông với các tư tưởng làm nền tảng cho nền dân chủ tự do và kinh tế thị trường từ thế kỷ 18. Tôi sẽ lập luận rằng đây là những giá trị thiết yếu để vượt qua thời kỳ đầy hung hiểm đối với nền văn minh của chúng ta, một “ván bài” mà dù muốn hay không, tất cả chúng ta đều đang đặt cược vào.

Vậy... nếu tôi không thực sự hứng thú với cờ bạc thì sao?

Đây là phần mà tôi cùng biên tập viên của mình gọi là “khung xám”. Bạn sẽ bắt gặp chúng rải rác xuyên suốt cuốn sách này. Hãy hình dung khung xám như một điểm dừng chân ngắm cảnh, một khoảng nghỉ giữa hành trình chính. Tôi cho là một số nội dung thú vị nhất của cuốn sách nằm trong các khung xám, nhưng bạn có thể bỏ qua hoặc quay lại đọc chúng sau nếu muốn đẩy nhanh tiến trình. Chúng hướng đến một nhóm độc giả cụ thể – những người cần thêm một chút trợ giúp để hiểu một khái niệm, hoặc ngược lại, những người muốn đào sâu hơn vào một chủ đề mà tôi chỉ lướt qua.

Khung xám này dành cho những độc giả thấy nửa sau của cuốn sách có vẻ hấp dẫn hơn nửa đầu – những người quan tâm đến rủi ro hoặc tác động của Dòng sông đối với thế giới, nhưng lại không quá hứng thú với cờ bạc theo đúng nghĩa của nó. Nếu bạn thuộc nhóm này, lời khuyên của tôi là hãy thử đọc Phần 1 càng lâu càng tốt trước khi nhảy cóc sang phần sau. Cuốn sách này có tính tích lũy, tức là nó giới thiệu các thuật ngữ và khái niệm theo từng bước để giúp bạn xây dựng vốn từ vựng liên quan đến Dòng sông. Vì vậy, các chương đầu tiên trong Phần 1 – đặc biệt là Chương 1 về poker và lý thuyết trò chơi – chứa nhiều khái niệm quan trọng hơn Chương 3 và 4. Ngoài ra, ở cuối sách còn có một bảng thuật ngữ chi tiết để bạn tham khảo phòng khi lạc đường.